

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο

Περιεχόμενα

Ενδεικτικές Δραστηριότητες: Α: Βιωματικές Δραστηριότητες:	1
ΕΔ: Α.1. Καταιγισμός ιδεών με ένα οικουμενικό κείμενο (IV).....	1
Οικουμενικό Κείμενο για τον θρησκευτικό πλουραλισμό και την χριστιανική αυτοκατανόηση	1

Ενδεικτικές Δραστηριότητες: Α: Βιωματικές Δραστηριότητες:

ΕΔ: Α.1. Καταιγισμός ιδεών με ένα οικουμενικό κείμενο (IV)

Οικουμενικό Κείμενο για τον θρησκευτικό πλουραλισμό και την χριστιανική αυτοκατανόηση

«1.2. Σήμερα οι Χριστιανοί σε κάθε σχεδόν γωνιά του κόσμου ζουν σε θρησκευτικά πλουραλιστικές κοινωνίες. Ο διαρκής πλουραλισμός και η επίδρασή του στην καθημερινή τους ζωή τους αναγκάζουν να αναζητήσουν νέους κατάλληλους τρόπους κατανόησης και προσέγγισης ανθρώπων διαφορετικών θρησκευτικών παραδόσεων. Η αύξηση των ακραίων θρησκευτικών φαινομένων και του φανατισμού σε πολλές περιπτώσεις έχει τονίσει τη σημασία των διαθρησκευτικών σχέσεων.[...]».

«1.3. Όλες οι θρησκευτικές κοινότητες μετασχηματίζονται μέσα από νέες συναντήσεις και σχέσεις.[...] Όλες οι θρησκευτικές παραδόσεις, επομένως, καλούνται να συνεισφέρουν στη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινότητας που θα ζει με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό και την ειρήνη. Διακυβεύεται η αξιοπιστία των θρησκευτικών παραδόσεων ως δυνάμεων οι οποίες μπορούν να φέρουν δικαιοσύνη, ειρήνη και θεραπεία σε έναν διαρρηγμένο κόσμο. »

1.4. Οι περισσότερες θρησκευτικές παραδόσεις, ωστόσο, έχουν τη δική τους ιστορία συμβιβασμού με την πολιτική εξουσία και τα προνόμια, και συνενοχής στη βία που έχει κηλιδώσει την ανθρώπινη ιστορία. Ο Χριστιανισμός, για παράδειγμα, αποτέλεσε από τη μια μεριά μια δύναμη η οποία έφερε το μήνυμα της απεριόριστης αγάπης και της αποδοχής των πάντων από τον Θεό. Από την άλλη, δυστυχώς, η ιστορία του είναι γεμάτη από διώξεις, σταυροφορίες, αναισθησία απέναντι στους αυτόχθονες πληθυσμούς και συνέργεια σε ιμπεριαλιστικά και αποικιακά σχέδια. Μάλιστα, αυτή η αμφιλεγόμενη στάση και ο συμβιβασμός με την εξουσία και τα προνόμια αποτελεί μέρος της ιστορίας κάθε θρησκευτικής παράδοσης, καταρρίπτοντας τη ρομαντική θεώρησή τους. [...].

1.5. [...] . Με δεδομένο το κοινωνικό πλαίσιο της αυξημένης πόλωσης, το επικρατούν κλίμα φόβου και τον πολιτισμό της βίας που κυριαρχεί στον κόσμο μας, η αποστολή της προσφοράς θεραπείας και πληρότητας στην κατακερματισμένη ανθρώπινη κοινωνία αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν οι θρησκευτικές παραδόσεις στις μέρες μας.

1.6. Η παγκόσμια θρησκευτική κατάσταση είναι επίσης ρευστή. Σε ορισμένα τμήματα του δυτικού κόσμου, οι θεσμικές εκφράσεις του Χριστιανισμού βρίσκονται σε παρακμή. Νέες μορφές θρησκευτικής πίστης προκύπτουν, καθώς οι άνθρωποι ολοένα και περισσότερο διαχωρίζουν τις προσωπικές πεποιθήσεις τους από τη συμμετοχή σε θεσμικά όργανα. Η αναζήτηση μιας αυθεντικής πνευματικότητας στο πλαίσιο ενός κοσμικού τρόπου ζωής δημιουργεί νέες προκλήσεις για τις εκκλησίες. Εξάλλου, οι άνθρωποι όλων των παραδόσεων, π.χ. ινδουιστές, μουσουλμάνοι, βουδιστές, οι οπαδοί του Σικχισμού κ.τ.λ., οι οποίοι πληθαίνουν σε αυτές τις

περιοχές ως μειονότητες, βιώνουν συχνά την ανάγκη για διάλογο με την κοινότητα της πλειοψηφίας. Αυτό δημιουργεί για τους χριστιανούς την ανάγκη να μπορούν να εκφράσουν την πίστη τους με τρόπους κατανοητούς τόσο από τους ίδιους όσο και από τους γείτονές τους. Ο διάλογος προϋποθέτει πίστη και αφοσίωση και την ικανότητα έκφρασης αυτών των στοιχείων λόγω και έργω.

I.7. [...] Ενώ ο Χριστιανισμός φαίνεται να βρίσκεται σε παρακμή σε ορισμένα μέρη του κόσμου, σε κάποια άλλα έχει γίνει μια δυναμική κίνηση.

I.8. Αυτές οι αλλαγές απαιτούν από εμάς να είμαστε περισσότερο προσεκτικοί από ό,τι πριν στις σχέσεις μας με άλλες θρησκευτικές κοινότητες. Μας προκαλούν να αναγνωρίσουμε τους 'άλλους' με τις διαφορές τους, να καλωσορίσουμε τους ξένους ακόμη και αν ορισμένες φορές μας φαίνονται ως απειλή, και να αναζητήσουμε τη συμφιλίωση ακόμη και με εκείνους οι οποίοι δηλώνουν εχθροί μας. Με άλλα λόγια, μας προκαλούν να καλλιεργήσουμε ένα πνευματικό κλίμα και μια θεολογική προσέγγιση που θα συμβάλει στην ανάπτυξη δημιουργικών και θετικών σχέσεων μεταξύ των θρησκευτικών παραδόσεων του κόσμου.

I.9. [...] ο διάλογος, η συμφιλίωση και η οικοδόμηση της ειρήνης μεταξύ των διαφόρων θρησκευτικών κοινοτήτων έχουν γίνει επιτακτική ανάγκη, όμως δεν επιτυγχάνονται ποτέ μέσω μεμονωμένων ενεργειών ή προγραμμάτων. Αφορούν μια μακρά και δύσκολη διαδικασία που συντηρείται μέσω της πίστης, της καρτερικότητας και της ελπίδας.

I.10. Υπάρχει μια ποιμαντική ανάγκη να αποκτήσουν οι χριστιανοί τα απαραίτητα εφόδια για να ζήσουν σε έναν θρησκευτικά πλουραλιστικό κόσμο. [...] Ο θρησκευτικός πλουραλισμός και οι προεκτάσεις του επηρεάζουν τώρα την καθημερινή μας ζωή.

I.11. Ως χριστιανοί επιδιώκουμε το χτίσιμο μιας νέας σχέσης με άλλες θρησκευτικές παραδόσεις, γιατί πιστεύουμε ότι είναι εγγενής στο μήνυμα του Ευαγγελίου και στην αποστολή μας ως συνεργών του Θεού στο έργο της θεραπείας του κόσμου. Επομένως, το μυστήριο της σχέσης του Θεού προς όλους τους ανθρώπους, αλλά και οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι τελευταίοι έχουν αποκριθεί σε αυτό το μυστήριο, μας καλούν να εξερευνήσουμε πιο ολοκληρωμένα την πραγματικότητα των άλλων παραδόσεων και τη δική μας ταυτότητα ως χριστιανών σε έναν θρησκευτικά πλουραλιστικό κόσμο.

II.12. [...] Οι χριστιανοί έχουν βιώσει την εμπειρία του να είναι 'ξένοι' και να αποτελούν μειονότητα υπό δίωξη, αγωνιζόμενοι για τον αυτοπροσδιορισμό τους ενάντια στις κυρίαρχες θρησκευτικές και πολιτισμικές δυνάμεις. Και ενώ ο Χριστιανισμός εξελίχθηκε σε μια παγκόσμια θρησκεία, έγινε εσωτερικά ποικιλόμορφος, μεταμορφωμένος από τους πολλούς πολιτισμούς με τους οποίους ήρθε σε επαφή.

II.15. Εν συντομία, το 'πνευματικό ταξίδι' του Χριστιανισμού τον έχει καταστήσει μια ιδιαίτερα πολύπλοκη παγκόσμια θρησκευτική παράδοση. Καθώς ο Χριστιανισμός προσπαθεί να ζήσει ανάμεσα σε πολιτισμούς, θρησκείες και φιλοσοφικές παραδόσεις και επιχειρεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του παρόντος και του μέλλοντος, θα συνεχίσει να μεταβάλλεται. Στο πλαίσιο αυτό, ενός Χριστιανισμού που άλλαξε και αλλάζει, χρειαζόμαστε μια θεολογική απάντηση στον πλουραλισμό.

II.16. [...] Αυτό σημαίνει ότι οι ταυτότητες των θρησκευτικών κοινοτήτων και των μελών τους δεν είναι ποτέ στατικές, παρά ρευστές και δυναμικές. Καμία θρησκεία δεν μένει ανεπηρέαστη από τη συνάντησή της με άλλες θρησκευτικές παραδόσεις. Ολοένα και περισσότερο, είναι πλέον παραπλανητικό ακόμη και να μιλά κανείς για 'θρησκείες' καθεαυτές, και για τον 'Ιουδαϊσμό', τον 'Χριστιανισμό' το 'Ισλάμ', τον 'Ινδουισμό', τον 'Βουδισμό', κ.τ.λ., σαν να αποτελούσαν στατικά, αδιαφοροποίητα σύνολα.

IV.29. Αυτή η χάρη του Θεού που φανερώνεται στον Ιησού Χριστό μας καλεί σε μια στάση φιλοξενίας στη σχέση μας με τους άλλους. [...] Η φιλοξενία μας συνίσταται στην κένωση του εαυτού μας και την υποδοχή των άλλων, στη συμμετοχή στο σχέδιο της

απροϋπόθετης αγάπης του Θεού. Η φιλοξενία μας μάλιστα δεν περιορίζεται στα μέλη της δικής μας κοινότητας. Το Ευαγγέλιο μας προστάζει να αγαπούμε ακόμη και τους εχθρούς μας και να προσευχόμαστε γι' αυτούς (Ματ.5: 43-48; Ρωμ.12: 14). Ως χριστιανοί, ωστόσο, πρέπει να αναζητήσουμε τη σωστή ισορροπία μεταξύ στις ταυτότητάς μας εν Χριστώ και της ανοιχτωσύνης μας απέναντι στους άλλους, με την κενωτική αγάπη που πηγάζει από αυτήν ακριβώς την ταυτότητα.

IV.31. [...] Η αποδοχή των περιθωριοποιημένων εκ μέρους του Ιησού, καθώς και η δική Του εμπειρία απόρριψης, αποτελούν πηγή έμπνευσης για όσους επιδεικνύουν στις μέρες μας αλληλεγγύη προς τους φτωχούς, τους καταφρονημένους και τους περιθωριοποιημένους. Έτσι, η βιβλική κατανόηση της φιλοξενίας εκτείνεται πολύ πιο πέρα από τη λαϊκή αντίληψη της προσφοράς βοήθειας και της γενναιοδωρίας απέναντι στους άλλους. Η Βίβλος μιλά για τη φιλοξενία πρωτίστως ως μια ριζική ανοιχτωσύνη προς τους άλλους, βασισμένη στη βεβαιότητα της αξίας όλων των ανθρώπων. [...].

IV. 32. Το Άγιο Πνεύμα μας βοηθά να βιώσουμε την ανοιχτωσύνη του Χριστού προς τους άλλους. Το πρόσωπο του Αγίου Πνεύματος κινήθηκε και κινείται στον κόσμο, δημιουργώντας, τρέφοντας και συντηρώντας, προκαλώντας, ανανεώνοντας και μεταμορφώνοντας [...].

IV. 33. [...] Σε αυτό το πλαίσιο εμείς ως χριστιανοί καταθέτουμε μαρτυρία της σωτηρίας που έχουμε βιώσει μέσω του Χριστού [...].

IV. 34. Βλέπουμε την ποικιλία των θρησκευτικών παραδόσεων τόσο ως το αποτέλεσμα των ποικιλόμορφων τρόπων με τους οποίους ο Θεός σχετίζεται με τους ανθρώπους και τα έθνη, όσο και ως μια φανέρωση του πλούτου και της ποικιλίας των ανθρωπίνων αποκρίσεων στα φιλεύσπλαχνα δώρα του Θεού. Η χριστιανική μας πίστη στον Θεό μας προκαλεί να δούμε με σοβαρότητα το θέμα του θρησκευτικού πλουραλισμού, χρησιμοποιώντας πάντα το χάρισμα της διάκρισης [...].

V. 36. [...] Η προθυμία μας να αποδεχθούμε τους άλλους στην 'ετερότητά' τους είναι απόδειξη αληθινής φιλοξενίας. Μέσω της ανοιχτωσύνης μας απέναντι στους 'άλλους' μπορούμε να βρούμε νέες οδούς συνάντησης με τον Θεό. Η φιλοξενία, λοιπόν, αποτελεί πραγματοποίηση της εντολής 'αγάπα τον πλησίον σου ως σ' εαυτόν' και παράλληλα μιαν ευκαιρία να ανακαλύψουμε τον Θεό εκ νέου.

V. 37. Η φιλοξενία αφορά επίσης το πώς συμπεριφερόμαστε μεταξύ μας μέσα στη χριστιανική οικογένεια· ορισμένες φορές είμαστε εξίσου ξένοι μεταξύ μας όσο είμαστε για εκείνους που δεν αποτελούν μέλος της κοινότητάς μας [...].

V. 38. Η φιλοξενία δεν είναι απλά ένας εύκολος ή απλός τρόπος προσέγγισης των άλλων. Συχνά δεν αποτελεί μόνο μια ευκαιρία, αλλά και ένα ρίσκο. Σε περιπτώσεις πολιτικής ή θρησκευτικής έντασης, οι πράξεις φιλοξενίας μπορεί να απαιτούν μεγάλο θάρρος, ιδιαίτερα όταν κατευθύνονται προς εκείνους οι οποίοι διαφωνούν απόλυτα μαζί μας ή ακόμη και μας θεωρούν ως εχθρούς. Εξάλλου, ο διάλογος είναι ιδιαίτερα δύσκολος όταν υπάρχουν ανισότητες μεταξύ των μερών, διεστραμμένοι συσχετισμοί εξουσίας, ή σκοτεινές επιδιώξεις. Επίσης, μπορεί ορισμένες φορές να νοιώθει κανείς την υποχρέωση να αμφισβητήσει τις καθιερωμένες αξίες των ανθρώπων στους οποίους έχει προσφέρει φιλοξενία ή από τους οποίους έχει φιλοξηνηθεί, και με τη σειρά του να αντιμετωπίσει την αμφισβήτηση των δικών του αξιών.

V. 39. Οι χριστιανοί όχι μόνο έχουν μάθει να συνυπάρχουν με ανθρώπους άλλων θρησκευτικών παραδόσεων, αλλά και έχουν μεταμορφωθεί μέσα από αυτήν τη συνύπαρξη [...].

V. 40. Η έμπρακτη φιλοξενία και η καταδεκτική στάση απέναντι στους ξένους δημιουργούν χώρο για αμοιβαία αλλαγή και ακόμη και συμφιλίωση. [...]

V. 42. [...] Η φιλοξενία απαιτεί από τους χριστιανούς να αποδεχθούν τους άλλους ως δημιουργημένους κατ' εικόνα Θεού, γνωρίζοντας ότι ο Θεός μπορεί να μας μιλά μέσω των άλλων για να μας διδάξει και να μας μεταμορφώσει, όπως ακριβώς μπορεί να χρησιμοποιεί εμάς για να

μεταμορφώσει τους άλλους. [...]

VI. 47. Αυτή η ταπεινότητα μας επιτρέπει να πούμε ότι η σωτηρία ανήκει στον Θεό, και μόνο σε Αυτόν. Δεν κατέχουμε τη σωτηρία, αλλά συμμετέχουμε σε αυτήν. Δεν την προσφέρουμε, αλλά τη μαρτυρούμε. Δεν αποφασίζουμε ποιος θα σωθεί, αλλά το αφήνουμε στην πρόνοια του Θεού, καθώς η δική μας σωτηρία είναι μια διαρκής 'φιλοξενία' την οποία ο Θεός μας προσφέρει. Ο Θεός είναι ο 'οικοδεσπότης' της σωτηρίας. [...]

ΠΣΕ (2004), Θρησκευτικός πλουραλισμός και χριστιανική αυτοκατανόηση (σσ.12). Ανακτήθηκε από: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/other-meetings/mission-and-evangelism/gr13.pdf> (15-7-16).

ΕΔ: Α.1.

* * *

**ΕΔ: Α.7.: Ζωντανό γλυπτό με έμπνευση από το Πραξ. 17, 28 («ενός γένους γαρ εσμέν») (IV)
Από την ομιλία του απ. Παύλου προς τους Αθηναίους**

«Γιατί μέσα σ' αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε, όπως λένε και μερικοί απ' τους δικούς σας ποιητές: "Δική του είμαστε γενιά".»

Πραξ. 17, 28. Ανακτήθηκε από: <http://el.bibles.org/ell-TGVD/Acts/17/28> (15-7-16)

ΕΔ: Α.7.

* * *

Ενδεικτικές Δραστηριότητες: Β. Ομαδικές / Διερευνητικές δραστηριότητες

ΕΔ: Β.1.: Μελέτη περίπτωσης (σύγχρονοι εκκλησιαστικοί ηγέτες): Ο Οικουμενικός Πατριάρχης, ο Πάπας και ο Αρχιεπίσκοπος Καντέρμπουρι

Σύγχρονοι εκκλησιαστικοί ηγέτες: Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος Α', Πάπας Ρώμης Φραγκίσκος Α', Αρχιεπίσκοπος Καντέρμπουρι Τζάστιν

«Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος Α': Γεννήθηκε την 29η Φεβρουαρίου 1940 στην Ίμβρο και το κατά κόσμο όνομά του είναι Δημήτριος Αρχοντώνης. Η Αυτού Παναγιότης ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος εξελέγη τον Οκτώβριο του 1991 Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινούπολης-Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης. Είναι ο 270^{ος} Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, ως Τούρκος πολίτης, έλαβε την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση του στην Ίμβρο και στην Κωνσταντινούπολη. Αφού τελείωσε τις πανεπιστημιακές σπουδές του στην Θεολογική Σχολή της Χάλκης στην Κωνσταντινούπολη το 1961, συνέχισε μεταξύ των ετών 1963-1968 την μεταπτυχιακή του εκπαίδευση στο Παπικό Ινστιτούτο Ανατολικών Σπουδών του Γρηγοριανού Πανεπιστημίου Ρώμης, στο Οικουμενικό Ινστιτούτο του Bossey στην Ελβετία και στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Η διδακτορική του διατριβή στο Ποντηφικικό Γρηγοριανό Πανεπιστήμιο της Ρώμης αφορούσε το Κανονικό Δίκαιο. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Κανονικού Δικαίου των Ανατολικών Εκκλησιών.

Χειροτονήθηκε διάκονος το 1961 λαμβάνοντας το όνομα Βαρθολομαίος και πρεσβύτερος το 1969. Από το 1968 έως το 1972 ήταν βοηθός Σχολάρχης στην Θεολογική Σχολή της Χάλκης και στην

συνέχεια και μέχρι το 1990 υπήρξε Διευθυντής του Ιδιαίτερου Γραφείου του προκάτοχου, του μακαριστού Πατριάρχη Δημήτριου. Το 1973 εξελέγη Μητροπολίτης Φιλαδέλφειας και το 1990 Μητροπολίτης Χαλκηδόνος. Από το 1974 και μέχρι της αναρρήσεώς του στον Οικουμενικό Θρόνο διετέλεσε μέλος της Αγίας και Ιερής Συνόδου.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος έχει ανακηρυχθεί επίτιμος διδάκτωρ από επιφανή ακαδημαϊκά ιδρύματα, όπως τα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Πάτρας και Ιωαννίνων στην Ελλάδα, Georgetown και Yale στις ΗΠΑ, Flinders στην Αυστραλία και Μανίλας στις Φιλιππίνες, καθώς και από τα Πανεπιστήμια Λονδίνου, Εδιμβούργου, Λουβέν, Μόσχας, Μπολόνια και Βουκουρεστίου στην Ευρώπη. Μιλά νέα ελληνικά, τουρκικά, ιταλικά, γερμανικά, γαλλικά και αγγλικά. Επίσης χειρίζεται με άνεση τα αρχαία ελληνικά και τα λατινικά. Το 1997 του απονεμήθηκε το Χρυσό Μετάλλιο από το Αμερικανικό Κογκρέσο.

Η προσωπική εμπειρία και η θεολογική κατάρτισή του του παρέχει μια μοναδική προοπτική στις οικουμενικές σχέσεις και στα θέματα περιβάλλοντος. Έχει εργαστεί ακούραστα για την συμφιλίωση μεταξύ των Χριστιανικών Εκκλησιών και έχει αποκτήσει διεθνή φήμη για την ανάδειξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας σε όλο τον κόσμο. Έχει εργαστεί για την προώθηση της συμφιλίωσης με την Ρωμαιοκαθολική και την Αγγλικανική Εκκλησία, καθώς και με άλλα δόγματα, μέσω των θεολογικών διαλόγων και τις προσωπικές επαφές του με τους αντίστοιχους ηγέτες ώστε να αντιμετωπίσουν ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος. Διατηρεί στενή συνεργασία με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών και έχει υπηρετήσει στην Εκτελεστική και την Κεντρική Επιτροπή του, καθώς και στην Επιτροπή Πίστης και Τάξεως. Επιπλέον, με δική του πρωτοβουλία έχει προκαλέσει πολλές διεθνείς συναντήσεις και συζητήσεις με Μουσουλμάνους και Ιουδαίους ηγέτες σε μια προσπάθεια να προωθήσει τον αμοιβαίο σεβασμό και την θρησκευτική ελευθερία σε παγκόσμιο επίπεδο, και για αυτό ενισχύει δυναμικά τις διαθρησκειακές συναντήσεις σε όλον τον κόσμο. Τέλος, έχει πρωτοστατήσει για την ιστορική επαναλειτουργία της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Αλβανίας και της Αυτόνομης Εκκλησίας της Εσθονίας, παρέχοντας την πνευματική και ηθική υποστήριξη σε πολλές παραδοσιακά Ορθόδοξες χώρες, οι οποίες εξήλθαν δεκαετιών θρησκευτικών διωγμών πίσω από το Σιδηρούν Παραπέτασμα.

Ο ρόλος του Οικουμενικού Πατριάρχη ως πρώτου πνευματικού ηγέτη της Ορθόδοξης Χριστιανοσύνης και διεθνούς προσώπου παγκόσμιας εμβέλειας, συνεχίζει να ενισχύεται με το πέρασμα των χρόνων. Έχει υπάρξει συνδιοργανωτής πολλών διεθνών συνεδρίων για την ειρήνη, όπως και συναντήσεων με αντικείμενο τον ρατσισμό και τον φανατισμό, φέρνοντας δίπλα Χριστιανούς, Μουσουλμάνους και Ιουδαίους, με στόχο την δημιουργία πνεύματος μεγαλύτερης συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης. Έχει προσκληθεί να δώσει ομιλίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην UNESCO, στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ καθώς και σε πολλά εθνικά κοινοβούλια. Έχει διοργανώσει έξι διεθνή, διαθρησκευτικά συνέδρια σχετικά με το παγκόσμιο οικολογικό πρόβλημα των ποταμών και των θαλασσών, πρωτοβουλίες που του έχουν αποδώσει τον τίτλο του «Πράσινου Πατριάρχη», ενώ έχει λάβει πολλά σημαντικά βραβεία για τον αγώνα του για την διάσωση του περιβάλλοντος.

Η ποιμαντορία του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου έχει χαρακτηριστεί από την διορθόδοξη συνεργασία, από τον διαχριστιανικό και διαθρησκευτικό διάλογο, καθώς και από επισκέψεις σε Ορθόδοξες και Μουσουλμανικές χώρες τις οποίες σπανίως είχε επισκεφθεί στο παρελθόν Προκαθήμενος της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Οι προσπάθειές του να ενισχύσει την θρησκευτική ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι πρωτοβουλίες του να προωθήσει την θρησκευτική ανοχή ανάμεσα στις διάφορες θρησκείες του κόσμου μαζί με το έργο του προς την κατεύθυνση της διεθνούς ειρήνης και της προστασίας του περιβάλλοντος τον έχουν δίκαια τοποθετήσει στην κορυφή των παγκόσμιων οραματιστών ως ένα απόστολο αγάπης, ειρήνης και συμφιλίωσης.»

Για τα βιογραφικά στοιχεία του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου Α' βλ.: *Η Α.Θ. Παναγιώτης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος.*

Ανακτήθηκε από: <http://www.ec-patr.org/athp/index.php?lang=gr> (15-7-16).

Βιογραφικό σημείωμα Βαρθολομαίος Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης. Ανακτήθηκε από:

http://papalvisit.ecupatriarchate.org/patriarch_bartholomew/?id=2&lang=9 (15-7-16).

Μητροπολίτου Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου Ανδρέα, "Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος: Μια παγκόσμια προσωπικότητα", *Η ομιλία του Καθηγητή του Τμήματος Θεολογίας του ΑΠΘ στη διεθνή επιστημονική ημερίδα με θέμα: «Φραγκίσκος Α΄ Επίσκοπος Ρώμης-Βαρθολομαίος Α΄ Οικουμενικός Πατριάρχης. Πρότυπα θρησκευτικών ηγετών στον 21ο αιώνα» (21 Απριλίου 2015).* Ανακτήθηκε από:

<http://blogs.auth.gr/moschosg/2015/04/24/%ce%bc%ce%b7%cf%84%cf%81%ce%bf%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%af%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%b1%cf%81%ce%ba%ce%b1%ce%bb%ce%bf%cf%87%cf%89%cf%81%ce%af%ce%bf%cf%85-%ce%ba%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%af/> (15-7-16).

ΕΔ.:Β.1.

* * *

«Πάπας Φραγκίσκος Α': Ο **Πάπας Φραγκίσκος** (λατινικά: *Franciscus*), κατά κόσμον **Χόρχε Μάριο Μπεργκόλιο** (γεννήθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 1936 στο Μπουένο Άιρες της Αργεντινής) είναι ο 266ος Πάπας της Καθολικής Εκκλησίας. Εξελέγη στις 13 Μαρτίου 2013.

Είναι γιος ιταλών μεταναστών και ο πατέρας του εργαζόταν στους σιδηροδρόμους, ενώ η μητέρα του μεγάλωνε αυτόν και τα τέσσερα αδέρφια του. Αποφοίτησε ως χημικός τεχνικός και στη συνέχεια επέλεξε τον δρόμο της ιερωσύνης εισερχόμενος στο Επισκοπικό Σεμινάριο του Βίλα Ντεβότο. Εντάχθηκε στο τάγμα των Ιησουιτών στις 11 Μαρτίου 1958. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στις ανθρωπιστικές επιστήμες στη Χιλή και επέστρεψε στην Αργεντινή του 1963, όπου και αποφοίτησε με πτυχίο φιλοσοφίας από το Κολέγιο Μάξιμο Σαν Χοσέ στο Σαν Μίγκελ. Την περίοδο 1964-6 δίδαξε λογοτεχνία και ψυχολογία στο Κολέγιο της Ιμακουλάδα στη Σάντα Φε, και το Κολέγιο του Σαλβαδόρ στο Μπουένος Άιρες. Από το 1967 μέχρι το 1970 σπούδασε θεολογία και έλαβε το πτυχίο του από το Κολέγιο του Σαν Χοσέ. Χειροτονήθηκε ιερέας στις 13 Δεκεμβρίου 1969 από τον αρχιεπίσκοπο Χοσέ Ραμόν Καστελλάνο. Συνέχισε τις σπουδές του στην Ισπανία και το 1973 επέστρεψε στην Αργεντινή και δίδαξε στη Θεολογική και τη Φιλοσοφική Σχολή του Σαν Μιγκέλ.

Το 1992 χειροτονήθηκε βοηθός Επίσκοπος και από το 1998 μέχρι την εκλογή του από το κονκλάβιο ήταν Αρχιεπίσκοπος του Μπουένος Άιρες.

Το όνομα που επέλεξε ήταν προς τιμήν του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης. Είναι ο πρώτος Πάπας από την Λατινική Αμερική, αλλά και από την Αμερική, γενικότερα.

Πριν την εκλογή του ως Πάπα, υπηρετούσε ως καρδινάλιος της Αργεντινής. Ήταν αρχιεπίσκοπος Μπουένος Άιρες από το 1998. Αναδείχτηκε καρδινάλιος το 2001.

Κατά τη δεύτερη μέρα του κονκλαβίου του 2013, μετά από την παραίτηση του [Βενεδίκτου ΙΣΤ΄](#), εξελέγη Πάπας. Αν και δεν είναι ο πρώτος μη Ευρωπαίος Πάπα, είναι ο πρώτος Αμερικανός Πάπας.»

Για τα βιογραφικά του Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου, βλ.:

<http://w2.vatican.va/content/francesco/en/biography/documents/papa-francesco-biografia-bergoglio.html>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AC%CF%80%CE%B1%CF%82_%CE%A6%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%AF%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%82
<http://news247.gr/eidiseis/afieromata/giati-aksizei-na-agaphseis-ton-papa-fragkisko.2520896.html> (Ανακτήθηκε: 15-7-16).

ΕΔ:Β.1.

* * *

Αρχιεπίσκοπος Καντέρμπουρι Τζάστιν

Born in 1956 in London, the Most Revd Justin Welby was educated at Eton College and Trinity College, Cambridge, where he studied history and law. For 11 years - five in Paris and six in London – he worked in the oil industry, becoming group treasurer of a large British exploration and production company. He focused mainly on West African and North Sea projects. During this period he became a lay leader at Holy Trinity, Brompton in London, having been a council member at St Michael’s Church in Paris.

His father’s family were German Jewish immigrants who moved to England to escape anti-Semitism in the late 19th century, and integrated quickly. His British ancestors, on his mother’s side, include several clergymen.

A major influence both on Justin and his wife Caroline was their experience of personal tragedy. In 1983 their seven-month old daughter died in a car crash in France. Six years later in 1989, after sensing a call from God, Archbishop Justin stood down from industry to train for ordination.

He took a theology degree at St John’s College, Durham, in which he focused on ethics – particularly in business. He has since published articles on ethics, international finance and reconciliation. His booklet, ‘Can Companies Sin?’, drawing on his experience in the oil industry, evolved from his dissertation at theological college. He has frequently said that the Roman Catholic approach to Christian social teaching, beginning with the encyclical of Leo XIII's *Rerum Novarum*, up to Pope Benedict XVI's *Caritas Veritate*, has greatly influenced his social thinking.

For 20 years, his ministry has blended deep devotion to his parish communities with Church work around the world, especially in areas of conflict.

After being ordained Deacon in 1992, he spent 15 years serving Coventry Diocese. His curacy was at All Saints Chilvers Coton with St Mary the Virgin Astley, in Nuneaton. In 1995 he became Rector of St James, Southam, a small market town in the same Diocese – and also the next year of St Michael and All Angels, Ufton, the neighbouring parish. He helped revive both churches, growing their congregations and launching bereavement and baptism teams, among other things. Between 2000 and 2002 he also chaired an NHS hospital trust in South Warwickshire.

In 2002 he was made a Canon of Coventry Cathedral, where he ran the reconciliation work based there. During this time he worked extensively in the field in Africa and the Middle East. He has a particular interest in Kenya, the DRC and Nigeria, where he was and remains involved in work with groups involved in conflict in the north. In the Niger Delta, he has worked on reconciliation with armed groups. He met with religious and political leaders in Israel and Palestine, and on one trip to Baghdad reopened the Anglican Church shortly after the allied invasion. In 2006 he also took responsibility for Holy Trinity Coventry, the main city centre church, as Priest-in-charge.

He left Coventry five years later, being installed Dean of Liverpool on 8 December 2007, replacing the Right Revd Rupert Hoare. Liverpool Cathedral is the largest cathedral in England. Its local area, Toxteth, is among the most deprived in north-west Europe. During his deanship, he brought the Cathedral into much greater contact with its local community, working with asylum seekers and in

partnership with neighbouring churches. The Cathedral also hosted events from a TUC rally to royal services. Over his four years, during which he also continued to work on reconciliation and mediation projects overseas, the Cathedral's congregation increased significantly.

In 2011, he returned to the place where his journey towards becoming Archbishop began: on 2 June 2011, he was announced as the new Bishop of Durham, taking over from the Right Revd Tom Wright. He was enthroned at Durham Cathedral on 26 November, and drew parallels between Liverpool and Durham – noting both the struggles and the enduring spirit of the two places.

An expert on the politics and history of Kenya and Nigeria, he has lectured on reconciliation at the US State Department. In the summer of 2012, he was asked to join the Parliamentary Commission on Banking Standards.

On 9 November 2012, Justin Welby was announced as the 105th Archbishop of the See of Canterbury. He officially became Archbishop on 4 February 2013, succeeding Dr Rowan Williams who retired at the end of December 2012. The new Archbishop was enthroned at Canterbury Cathedral on 21 March 2013.

His interests include French culture, sailing and politics

He is married to Caroline, who studied Classics at Cambridge, where they met. They have two sons and three daughters. Ανακτήθηκε από: <http://www.archbishopofcanterbury.org/pages/about-justin-welby.html> (15-7-16).

ΕΔ: B.1.

* * *

ΕΔ: B.3.: Έρευνα: Η ιεροσύνη στις τρεις χριστιανικές ομολογίες: Το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών (I.iii., II)

Σύσταση του μυστηρίου της ιεροσύνης και αποστολική διαδοχή

«Το μυστήριο της Ιεροσύνης συνέστησε ο Χριστός με την εκλογή των αποστόλων, που τους ανέδειξε “αλιείς ανθρώπων” (Ματθ. 4, 19) και τους έδωσε την «εξουσία» να συγχωρούν αμαρτίες (Ιωαν. 20,23), να τελούν το μυστήριο στην Θείας Ευχαριστίας και να διδάσκουν. Μετά το Χριστό, οι απόστολοι όρισαν τους διαδόχους τους με χειροτονία (επίθεση των χειρών). Η Ιεροσύνη στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει αδιάσπαστη τη συνέχεια των χειροτονιών. Αυτό ονομάζεται «αποστολική διαδοχή» και είναι κριτήριο της γνησιότητας της Εκκλησίας. Ακόμη η Εκκλησία, συνεχίζοντας την αποστολική παράδοση, χειροτονεί αυτούς που έχουν μέσα τους ζωντανή τη χάρη του Αγίου Πνεύματος.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: B.3.

* * *

Γενική και ειδική ιεροσύνη

«Οι βαθμοί της Ιεροσύνης διαμορφώθηκαν σύμφωνα με τη βούληση του Χριστού, τις ανάγκες της Εκκλησίας (π.χ. οι Εφτά Διάκονοι) και τη διδασκαλία των αποστόλων. Οι κληρικοί έχουν την ειδική

Ιεροσύνη, δηλαδή τη χάρη να τελούν τα μυστήρια της Εκκλησίας. Όμως και οι λαϊκοί, με τα μυστήρια του Βαπτίσματος και του Χρίσματος, γίνονται φορείς της γενικής Ιεροσύνης. Κλήρος και λαός συναποτελούν το σώμα του Ιησού Χριστού και μετέχουν στο τριπλό αξίωμά του (ιερατικό, προφητικό, βασιλικό). Στη λατρεία, το ιερατικό αξίωμα του Χριστού φανερώνεται με τους 3 βαθμούς της Ιεροσύνης (Επίσκοπος, πρεσβύτερος, διάκονος.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 20. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3345/> (17-5-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Κατά την τάξιν Μελχισεδέκ

«(1) Κάθε αρχιερέας που προέρχεται από ανθρώπους, εγκαθίσταται για να υπηρετεί το Θεό για χάρη τους και για να προσφέρει δώρα και θυσίες για τις αμαρτίες τους. (2) Είναι σε θέση να δείχνει ανοχή σ' όσους ζουν στην άγνοια και στην πλάνη, αφού κι ο ίδιος έχει ανθρώπινες αδυναμίες. (3) Εξαιτίας τους είναι υποχρεωμένος να προσφέρει, όπως για το λαό, έτσι και για τον εαυτό του, θυσίες για τη συγχώρηση των αμαρτιών. (4) Επίσης, κανένας δεν παίρνει μόνος του αυτή την τιμή, αλλά όταν τον καλέσει ο Θεός, όπως ακριβώς κάλεσε τον Ααρών. (5) Έτσι κι ο Χριστός, δεν τίμησε ο ίδιος τον εαυτό του με το αξίωμα του αρχιερέα, αλλά του το έδωσε εκείνος που του είπε: Εσύ είσαι ο Υιός μου, εγώ σήμερα σε γέννησα. (6) Σ' ένα άλλο σημείο η Γραφή λέει: Εσύ είσαι ιερέας για πάντα όπως ο Μελχισεδέκ.»

Εβρ. 5, 1-6. Ανακτήθηκε από: <http://el.bibles.org/ell-TGVD/Heb/5/1> (15-7-16)

ΕΔ: Β.3.

* * *

Αρχιερέας, ιερέας, λαϊκός

«Διότι στον αρχιερέα (επίσκοπο) έχουν ανατεθεί ιδιαίτερες λειτουργικές πράξεις, και στους ιερείς (πρεσβυτέρους) έχει οριστεί η ιδιαίτερη γι' αυτούς θέση, και στους λευίτες (διακόνους) αναφέρονται ειδικές διακονίες;· ο λαϊκός άνθρωπος είναι δεμένος με τις λαϊκές διατάξεις.»

Κλήμεντος Ρώμης, α' αι., *Επιστολή Α'*, 40, 5, στο: Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 20. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3345/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Κληρικοί και λαϊκοί

«Συμπληρώνουν δηλαδή το ιερατικό λειτούργημα και, έτσι, στη λατρεία φανερώνεται το σώμα ολόκληρο. Ούτε οι κληρικοί ούτε οι λαϊκοί μπορούν μόνοι να λειτουργήσουν, αλλά μαζί, ως ένα και αδιάτμητο (αδιαίρετο) σώμα. Η διάκριση κληρικών και λαϊκών είναι λειτουργική και όχι ταξική.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 20. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3345/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χάρισμα και ιεροσύνη

«Μην αφήνεις αχρησιμοποίητο το χάρισμα που έχεις και που σου δόθηκε όταν ύστερα από υπόδειξη των προφητών της εκκλησίας σε χειροτόνησαν οι πρεσβύτεροι.»

Α' Τιμ. 4, 14. Ανακτήθηκε από: <http://el.bibles.org/ell-TGVD/1Tim/4/14> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χάρισμα και ιεροσύνη

«Γι' αυτό σου υπενθυμίζω να αναζωπυρώνεις το χάρισμα του Θεού, που το έλαβες όταν έθεσα τα χέρια μου στο κεφάλι σου.»

Β' Τιμ. 1, 6. Ανακτήθηκε από: <http://el.bibles.org/ell-TGVD/2Tim/1/6> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ειδική Ιεροσύνη

«[...] η Ιεροσύνη μπορεί να διακριθεί σε «ειδική» και «γενική». Οι κληρικοί έχουν την ειδική Ιεροσύνη και αναλαμβάνουν υπεύθυνα, με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, τη διοίκηση, τη διδαχή και τη λατρεία της Εκκλησίας. Βέβαια, ο Χριστός δεν παύει ποτέ να είναι ο μόνος (αρχ)ιερέας της Εκκλησίας, που έχει “ιεροσύνη που δεν μεταβιβάζεται” (Εβρ. 7,24). Αυτός τελεί όλα τα μυστήρια, στα οποία είναι “αόρατα παρών”. Οι(αρχ)ιερείς λόγω της χειροτονίας τους «δανείζουν» το σώμα και τα χέρια τους στον Χριστό και τον καθιστούν, έτσι, ορατό στο πλήρωμα (Ι. Χρυσόστομος, Ρ.Γ. 62, 204.).[...]»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η αποστολή του πρεσβύτερου

«[...] Οι σχετικές ευχές ζητούν για το χειροτονούμενο τη χάρη του Θεού, ώστε να ανταποκρίνεται στην υψηλή αποστολή του, που είναι να οδηγεί τους πιστούς στη «Βασιλεία του Θεού». Ο πρεσβύτερος αναλαμβάνει το κήρυγμα, για να «ανακαινίζει» το λαό του Θεού ως πνευματικός οδηγός του.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ευχή χειροτονίας πρεσβυτέρου

«Εσύ, Κύριε, και αυτόν που θέλησες να εισέλθει στο βαθμό του πρεσβυτέρου, γέμισέ τον με το χάρισμα του Αγίου σου Πνεύματος για να γίνει άξιος να σταθεί άμεμπτα στο θυσιαστήριο σου, να κηρύττει το Ευαγγέλιο της βασιλείας σου, να λειτουργεί το λόγο της αληθείας σου, να σου προσφέρει δώρα και θυσίες πνευματικές, να ανανεώνει το λαό σου με την αναγέννηση του βαπτίσματος.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ευχή χειροτονίας επισκόπου

«Εσύ, Χριστέ, και αυτόν εδώ, που αναδείχτηκε διαχειριστής της αρχιερατικής χάρης, κάνε τον να γίνει μιμητής σου, που είσαι ο αληθινός Ποιμένας, θυσιάζοντας τη ζωή του για τα πρόβατά σου, να είναι οδηγός των τυφλών, φως αυτών που βρίσκονται στο σκοτάδι, να νουθετεί, τους ασύνετους, να διδάσκει τα νήπια, να είναι φως στον κόσμο ώστε, αφού καταρτίσει τις ψυχές, που του έχουν εμπιστευτεί στη ζωή αυτή, να παρουσιαστεί στο βήμα σου χωρίς ντροπή, και να λάβει τη μεγάλη αμοιβή, που ετοίμασες για όσους αγωνίστηκαν για την κήρυξη του Ευαγγελίου σου [...]»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/>

[A106/116/899,3351/](#) (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η ιεροσύνη ως διακονία

«Η ιεροσύνη δεν είναι αξίωμα και εξουσία με την κοσμική σημασία, αλλά με την πνευματική. Σκοπός της είναι η διακονία του λαού. Κάθε λειτούργημα στην Εκκλησία είναι διακονία. Στην Ορθοδοξία, [...] Όπου χάνεται αυτή η συνείδηση, εμφανίζεται στη ζωή του ιερέα ο επαγγελματισμός. Ο κληρικός όμως είναι πνευματικός πατέρας και οι πιστοί πνευματικά του τέκνα. Το έργο του, ιδιαίτερα σήμερα, πρέπει να είναι φωτιστικό και οδηγητικό. Να οδηγεί, δηλαδή, τον κόσμο στην αλήθεια και χάρη του Χριστού, μεταδίδοντας το μήνυμα της σωτηρίας του ανθρώπου και της ανθρώπινης κοινωνίας. Όσο πιο πατερικός και παραδοσιακός είναι ο κληρικός, τόσο περισσότερο σύγχρονος είναι.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Εκσυγχρονισμός του Κλήρου

«Πολλοί μιλούν για την ανάγκη εκσυγχρονισμού του κλήρου. Κάποιοι αρχίζουν από την ενδυμασία και θεωρούν το ράσο εμπόδιο στην απρόσκοπτη παρουσία του κληρικού στον σύγχρονο κόσμο. Είναι γεγονός ότι το ράσο συνδέεται με παλαιότερες εποχές (βυζάντιο-τουρκοκρατία) και γι' αυτό υπάρχουν τάσεις για κατάργησή του. Έχει όμως συνδεθεί τόσο πολύ με το λαό μας, που η εικόνα του κληρικού είναι αδιανόητη χωρίς το ράσο. Για τη διατήρηση, συνεπώς, της συνέχειας επικρατεί η γνώμη ότι το ράσο μπορεί μεν να απλουστευθεί, όχι όμως και να καταργηθεί.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η ιεροσύνη στις χριστιανικές Ομολογίες

«Ιεροσύνη υπάρχει και στον υπόλοιπο χριστιανικό κόσμο. Έχει χάσει όμως την αποστολική και πατερική της σημασία, διότι χάθηκε ο μυστηριακός της χαρακτήρας ή συνταυτίστηκε με την κοσμική εξουσία. Στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ο παπικός θεσμός έχει εισαγάγει την έννοια του

υπερεπισκόπου (γενικός επίσκοπος= ο Πάπας), ενώ αρκετές διαφορές υπάρχουν στους άλλους βαθμούς της Ιεροσύνης. Στις προτεσταντικές Ομολογίες, έχει χαθεί σε μεγάλο βαθμό ο πνευματικός χαρακτήρας της Ιεροσύνης και η αποστολική διαδοχή. Οι κληρικοί θεωρούνται απλοί εντολοδόχοι της κοινότητας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία μένει κι εδώ πιστή στην αρχαία χριστιανική παράδοση ως προς την κατανόηση της Ιεροσύνης.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 26. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/899,3351/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η ανάγκη για πλήρη ισοτιμία της γυναίκας με τους λαϊκούς άνδρες στη λατρεία

«Η γυναίκα στην ιστορική διαδρομή της Εκκλησίας αναδεικνύεται ισάποστολος και ιεραπόστολος, όπως η Αγία Φωτεινή η Σαμαρείτιδα (Ιωάν. 4,5-42) η Αγία Θέκλα, διακόνισσα και προϊσταμένη στο έργο της φιλανθρωπίας, η διακόνισσα Ολυμπιάδα στην Κωνσταντινούπολη (4ος αι.). Και σήμερα υπάρχουν δυνατότητες μεγαλύτερης ανάμιξης της γυναίκας στη ζωή της Εκκλησίας. Μπορεί να «χειροθετείται» αναγνώστρια και να διαβάζει τα λειτουργικά αναγνώσματα ή να ψάλλει στην Εκκλησία. Μπορεί, ακόμη, να επανασυσταθεί ο θεσμός των διακονισσών, ιδίως στην ιεραποστολή. Ως «διάκονος» ή «υποδιάκονος» μπορεί να συμμετέχει στη διακονία των μυστηρίων και άλλων αγιαστικών πράξεων. Όλα αυτά όμως μόνο με εκκλησιαστικά κριτήρια μπορούν να πραγματοποιηθούν και όχι με κοσμικά (φεμινιστικές επιδιώξεις), για να μην οδηγηθεί σε σχίσματα το εκκλησιαστικό σώμα. Υπάρχει και ο χώρος, στον οποίο μπορεί να πρωτοστατεί στην ενορία η γυναίκα. Είναι το έργο της έμπρακτης αγάπης (φιλανθρωπία).»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 33. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/900,3358/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η ορθόδοξη άποψη για την Ιεροσύνη των γυναικών

«Στο πλαίσιο της Οικουμενικής Κίνησης και των πρωτοβουλιών άλλων Ομολογιών, ανέκυψε το θέμα της Ιεροσύνης των γυναικών, που διχάζει σήμερα τον χριστιανικό κόσμο και άρχισε να συζητείται και στην ορθόδοξη θεολογία. Η βάση όμως για την αντιμετώπισή του δεν μπορεί να είναι άλλη από την παράδοση μας και την πράξη των αγίων μας. Διότι αυτοί εκφράζουν την ορθόδοξη συνείδηση σ' όλους τους αιώνες. Η Αγία Γραφή και η πατερική μας παράδοση δέχονται την ισότητα και ισοτιμία των δύο φύλων. Άνδρας και γυναίκα έχουν τις ίδιες δυνατότητες σωτηρίας. Με το Βάπτισμα και με το Χρίσμα, η γυναίκα μετέχει και αυτή στην Ιεροσύνη του Χριστού και γι' αυτό συλλειτουργεί και συν-επιτελεί μαζί με τον υπόλοιπο λαό τα μυστήρια και όλες τις αγιαστικές πράξεις της λατρείας. Ανήκει στο λαό του Θεού, αφού πλάστηκε και αυτή

«κατ' εικόνα» Θεού και προχωρεί στο «καθ' ομοίωσιν», στη θέωση.

Κατά την Πεντηκοστή δέχτηκαν και οι παρούσες γυναίκες το Πνεύμα το Άγιο, όπως οι άνδρες (Πράξ. 2,1 ε.). Όχι όμως την ειδική ιεροσύνη. Η Παναγία, κεντρικό πρόσωπο της πρώτης Εκκλησίας, δεν έλαβε την ειδική ιεροσύνη, ούτε και άλλες γυναίκες, που ανέπτυξαν μεγάλη ιεραποστολική δράση ή είχαν σημαντική θέση στη ζωή τοπικών Εκκλησιών (π.χ. Κόρινθος. Φίλιπποι, Ρώμη). Υπήρχαν και γυναίκες «προφητεύουσες» (Α' Κορ. 11,5), που δεν έγιναν «ιερείς». Ωστόσο, η Εκκλησία δεν δίστασε να χειροτονεί γυναίκες διακόνισσες, που ήταν όπως οι διάκονοι, για τη διακονία όμως των γυναικών. Υπηρετούσαν δηλαδή μια ειδική ανάγκη του ποιμαντικού έργου της Εκκλησίας. Ο θεσμός «των διακονισσών» διατηρήθηκε μέχρι το τέλος του Βυζαντίου.»

Γκότσης Χ., Μεταλληνός π. Γ., Φίλιας Γ., *Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία. Α' Γενικού Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 33. Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A106/116/900,3358/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χειροτονία ή χειροθεσία των γυναικών;

«Αν η διακόνισσα [...] εγκαθίστατο στο λειτούργημά της με χειροτονία, η οποία είναι ίδιον του ανωτέρου κλήρου, και όχι με χειροθεσία, και επί πλέον αν η χειροτονία της κατά την Ορθόδοξη λειτουργική μας παράδοση έχει απόλυτη ομοιότητα ως προς την μορφή και το περιεχόμενο με τις χειροτονίες των ανώτερων βαθμίδων του ανώτερου κλήρου, τι θα μπορούσε αυτό να σημαίνει για το γενικότερο πρόβλημα της χειροτονίας των γυναικών;»

Βασιλειάδης Π., *Εισαγωγή στο θέμα του συνεδρίου*, εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 6. Ανακτήθηκε από: http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/10._vassiliadis_text.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ανάγκη καλύτερης θεολογικής τεκμηρίωσης του προβλήματος της χειροτονίας των γυναικών

«Η Ορθόδοξη Εκκλησία, βέβαια, εδώ και αρκετές δεκαετίες έχει διατυπώσει –όχι βέβαια συνοδικά, αλλά μέσα από τα πορίσματα του περίφημου διορθόδοξου συνεδρίου της Ρόδου το 1988 –μια συγκεκριμένη θεολογική θέση γύρω από το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών. Προσφάτως, όμως, η αναθεώρηση των απόψεων του Μητροπολίτου Διοκλείας Καλλίστου Ware, του πρώτου σύγχρονου Ορθόδοξου θεολόγου που διατύπωσε συστηματικά θεολογικές απόψεις για το θέμα αυτό, οι μελέτες της αιμίνησης Elizabeth Behr-Sigel, αλλά και του Ορθοδόξου δογματολόγου [...] του [...] ΑΠΘ, [...] Νικολάου Ματσούκα, όπως και ορισμένες πρόσφατες διδακτορικές διατριβές και μεταδιδακτορικές μονογραφίες Ορθοδόξων επιστημόνων, κυρίως όμως η τρομακτική εξέλιξη στις βιβλικές, λειτουργικές, ιστορικές, πατερικές, ακόμη και κοινωνιολογικές, σπουδές, έχουν κάνει επιτακτική την ανάγκη καλύτερης θεολογικής τεκμηρίωσης της επίσημης θέσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αλλά και άλλων χριστιανικών

εκκλησιών, κυρίως της Ρωμαιο-Καθολικής Εκκλησίας, γιατί όχι και χριστιανικών ομολογιών που έχουν ήδη υιοθετήσει την γυναικεία ιερωσύνη, όπως η Αγγλικανική, αλλά και συντηρητικών ευαγγελικαλικών που σταθερά την αρνούνται.»

Βασιλειάδης Π., *Εισαγωγή στο θέμα του συνεδρίου*, εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 3. Ανακτήθηκε από:

http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/10._vassiliadis_text.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη Εκκλησία: το Συνέδριο της Ρόδου (1988)

«Είναι γεγονός ότι το πρόβλημα της χειροτονίας των γυναικών στην ιερωσύνη δεν προέρχεται από την εμπειρία και ζωή των κατά τόπους ορθοδόξων Εκκλησιών. Επειδή, όμως, η Ορθοδοξία διεξάγει διάλογο με δυτικές χριστιανικές κοινότητες, που καθώς υπογραμμίσαμε προχώρησαν ήδη σε παρόμοιες χειροτονίες, το Οικουμενικό Πατριαρχείο συνεκάλεσε για το θέμα αυτό διορθόδοξο θεολογικό συνέδριο στη Ρόδο το φθινόπωρο του 1988, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η μαρτυρία και απάντηση της ορθόδοξης θεολογικής παράδοσης στην πρόκληση της φεμινιστικής θεολογίας και της χειροτονίας των γυναικών. [...] παρουσίαση των *Συμπερασμάτων* της συνδιάσκεψης (βλ. *Επίσκεψις* 412/1-2-1989 Οικουμενικόν Πατριαρχείον, *Η θέσις της γυναικός εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία και τα περί χειροτονίας των γυναικών*, Διορθόδοξον Θεολογικόν Συμπόσιον, Ρόδος, 30 Οκτωβρίου-7 Νοεμβρίου 1988, επιμ. εκδόσεως Αρχιμ. Γενναδίου Λυμούρη, Κατερίνη 1994, σ. 25-42). Όλα τα μέλη της Εκκλησίας, τονίζεται, μετέχοντας στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας, μετέχουν ταυτόχρονα και στο προφητικό, αρχιερατικό και βασιλικό αξίωμα του Χριστού. Ο ρόλος του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία ενώνει άρρηκτα τους πιστούς, υπερβαίνοντας εσχολογικά τις όποιες ανθρώπινες διαιρέσεις. Ο Χριστός ως Μέγας Αρχιερεύς παραμένει πάντοτε ο μόνος λειτουργός των μυστηρίων. Η μυστηριακή ή ειδική ιερωσύνη εικονίζει τον Χριστό από τον οποίο χορηγείται εν Αγίω Πνεύματι στους αποστόλους και τους διαδόχους τους. Η συνείδηση της πρώτης Εκκλησίας απέκλεισε εξαρχής τη συμμετοχή των γυναικών στην ειδική ιερωσύνη, μιμούμενη το παράδειγμα του Χριστού και των αποστόλων.

Ενώ οι γυναίκες μετέχουν εξίσου με τους άνδρες στην εικόνα του Θεού, οι ρόλοι τους στην Εκκλησία δεν συγχέονται. Ο ιδιαίτερος ρόλος της γυναίκας εκφράζεται από την τυπολογία της «Εύας-Μαρίας», ενώ του άνδρα από την τυπολογική σχέση «Αδάμ-Χριστού». Το πρότυπο της Θεοτόκου φωτίζει το λειτούργημα της γυναίκας ως επιφάνεια του Αγίου Πνεύματος κατά την ενσάρκωση του νέου Αδάμ. Η σχέση του ειδικού έργου του Αγίου Πνεύματος και της Θεοτόκου από τη μία, και η τυπολογική σχέση του παλαιού με τον νέο Αδάμ από την άλλη, αποτελούν για την Εκκλησία σημεία με τα οποία προσεγγίζει την αναφορά των ανδρών και των γυναικών στην χειροτονημένη ιερωσύνη.

Έτσι, ενώ η Θεοτόκος εν Αγίω Πνεύματι συμβολίζει την μητρότητα της Εκκλησίας, δεν μετέχει, εντούτοις, στη χριστοκεντρική μυστηριακή ιερωσύνη. Το συνέδριο της Ρόδου τονίζει με έμφαση πως η χειροτονία των γυναικών αποδυναμώνει την ισόρροπη σχέση Χριστολογίας και Πνευματολογίας στην εκκλησιολογία. Ακολουθως, απαριθμεί τις παρακάτω θέσεις για το αδύνατο της ειδικής ιερωσύνης των γυναικών : α) το παράδειγμα του Χριστού που δεν επέλεξε καμία γυναίκα μεταξύ των αποστόλων, β) το παράδειγμα της Θεοτόκου που δεν άσκησε ιερατικό λειτούργημα, γ) την αποστολική παράδοση που ποτέ δεν χειροτόνησε γυναίκες και δ) τις θέσεις

του Παύλου για την γυναίκα.

Η Θεοτόκος κατά την ενανθρώπιση εκπροσωπεί ολόκληρη την ανθρωπότητα: άρα και το γυναικείο και ανδρικό γένος. Το γυναικείο της πρόσωπο που τυπολογικά συμβολίζει όλο τον λαό του Θεού, μεσιτεύει σύμφωνα με την λειτουργική παράσταση της Πλατυτέρας στο θεανδρικό πρόσωπο του μεγάλου Αρχιερέως.

Για την ορθόδοξη θεολογία, ο άνδρας και η γυναίκα είναι πρόσωπα που απολαμβάνουν ομότιμα την αξία τους ως κατ' εικόνα και ομοίωσιν Θεού δημιουργήματα. Μολονότι υφίσταται ισοτιμία μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, η ανθρώπινη αδυναμία και αμαρτία δεν επέτρεψε τις χριστιανικές κοινότητες να εξουδετερώσουν αποτελεσματικά αντιλήψεις, έθιμα, ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες που στην πράξη διαιωνίζουν τις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Για το λόγο αυτό η Εκκλησία θα πρέπει να επανεξετάσει, σε σχέση πάντα με τις ακλόνητες θεολογικές και εκκλησιολογικές της αρχές, παρόμοιες πρακτικές που μειώνουν τις γυναίκες.

Θα πρέπει, λοιπόν, να ενθαρρυνθεί η πληρέστερη συμμετοχή των γυναικών στη ζωή της Εκκλησίας στο κατηχητικό και ποιμαντικό πλαίσιο, στην εκκλησιαστική διοίκηση και τα σώματα λήψεως αποφάσεων σε επίπεδο ενορίας, επαρχίας και εθνικής Εκκλησίας. Άλλοι τομείς δραστηριοποίησης των γυναικών θα μπορούσε να ήσαν οι χορωδίες, το ψαλτήρι, η αγιογραφία, η νεολαία, η συμμετοχή στην οικουμενική κίνηση, ο εκκλησιαστικός τύπος και η επικοινωνία. Παράλληλα, προτείνεται η αναβίωση του θεσμού των διακονισσών και η αποκατάσταση του διακονικού βαθμού στην αρχική και πολύμορφη διακονία σύμφωνα με τις σύγχρονες ανάγκες. Τονίζεται, τέλος, ότι τα ζητήματα που θέτει το κίνημα της φεμινιστικής θεολογίας δεν είναι πάντοτε θεολογικά θέματα αλλά ορισμένα είναι κοινωνικά που καλύπτονται φαινομενικά με θεολογικές διατυπώσεις. Τα συμπεράσματα του διορθοδόξου συνεδρίου τους Ρόδου κλείνουν με την υπογράμμιση ότι: η κλήση στην αγιότητα αφορά ανεξαρτήτως φύλου όλους τους πιστούς που έχουν για το σκοπό αυτό ως πρότυπα τους βίους των ανδρών και των γυναικών αγίων.»

Γιαγκάζογλου Σ., Φεμινιστική θεολογία και χειροτονία των γυναικών. Μια εκκοσμικευμένη εκκλησιολογία; 2004, σ. 14-16. (το πρωτότυπο άρθρο στο: *ΑΝΑΛΟΓΙΟΝ*, τ.4, 2003, σσ. 112-131. Το ίδιο άρθρο στο: *Φύλο και Θρησκεία*, Ίνδικτος 2004, pp. 243-271). Ανακτήθηκε από: <http://users.sch.gr/polstrantz/feminismos.doc> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ορθόδοξη Εκκλησία: χειροτονία των γυναικών

«Στην Ορθόδοξη Εκκλησία οι γυναίκες λαμβάνουν βαθμό ιερωσύνης. Αυτός ο βαθμός είναι ο βαθμός της διακόνισσας, που αντιστοιχεί σε αυτό του διακόνου. Οι γυναίκες μάλιστα χειροτονούνταν εντός του βήματος, όπως ακριβώς ο διάκονος και μάλιστα στην παράδοση της εκκλησίας έφεραν και οράριο. Δε λάμβαναν δηλαδή απλώς χειροθεσία, αλλά χειροτονία. Έτσι και οι γυναίκες φαίνεται πως είχαν λειτουργικό ρόλο στην εκκλησία, πιθανώς όπως και κάθε άνδρας διάκονος. Βοηθούσαν ιδιαίτερα στο βάπτισμα των γυναικών και εκτελούσαν ποιμαντικό έργο ανάμεσα στις γυναίκες της κοινότητας. Δεν υπάρχουν όμως επαρκείς πληροφορίες για το αν διαδραμάτιζαν ρόλο στη διεξαγωγή της λειτουργίας. Η τάξη των διακονισσών δεν καταργήθηκε ποτέ από την εκκλησία αλλά από τον 6ο με 7ο αιώνα ο θεσμός σταδιακά πέρασε σε αχρησία, ώσπου εξαφανίστηκε κατά τον 12ο.

Σε ότι αφορά την ιεροσύνη των γυναικών και τη σύγχρονη προβληματική. Ο αποκλεισμός των γυναικών από την ιεροσύνη έγινε "ανεπαισθήτως και σιωπηρώς, χωρίς δογματική θέσπιση". Κατά

βάση σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε τις πιθανές επιφυλάξεις των ανθρώπων της εποχής κυρίως για τον παραλληλισμό με τις αντίστοιχες ιέρειες των μυστηριακών θρησκειών. Στην εκκλησία λοιπόν είναι αναμφισβήτητη η ισοτιμία των μελών[67], όπως συμβαίνει σε ένα κατά φύση σώμα, όμως "η χορήγηση των χαρισμάτων από τον τελετάρχη ιερέα Χριστό πραγματοποιείται σύμφωνα με τη ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα κάθε μέλους, ενώ ισοτιμία και ισότητα παραμένουν αμετακίνητες". Έτσι λοιπόν η εκκλησία χωρίς να θεσπίσει κάποιο δόγμα απέκλεισε τη γυναίκα από το αξίωμα αυτό, δηλαδή του πρεσβυτέρου και του επισκόπου. Αυτό δε συνέβη όμως διότι ο Χριστός κάλεσε άνδρες αποστόλους, αφού είναι εμφανές ότι στην εκκλησιαστική παράδοση και ιδίως σε σχέση με τη θέση της γυναίκας της εποχής στον αντίστοιχο ειδωλολατρικό χώρο, οι γυναίκες της εκκλησίας είχαν σαφώς ανώτερη θέση. Αυτό επίσης δε συνέβη, διότι η Θεοτόκος δεν άσκησε κάποιο ιερατικό ρόλο. Χαρακτηριστική σε αυτό το σημείο είναι η θέση της στην Ορθόδοξη Εκκλησία ως το αγιότερο πλάσμα πάσης της κτίσεως, τοποθετούμενη μετά την Αγία Τριάδα. Επιπρόσθετα αυτό δε συνέβη ούτε διότι ο Χριστός ήταν άνδρας. Αυτή μάλιστα η άποψη οδηγεί και σε αιρετική αντίληψη του δόγματος του Χαλκηδόνας, αφού έτσι θα έχριε μόνο την ανδρική φύση, αλλά όχι το πλήρωμα της ανθρωπότητας. Ο δε Μάξιμος ο Ομολογητής είναι σαφής πως ο Ιησούς με την θεϊκή ένωση κατάργησε τη διαφορά μεταξύ ανδρός και γυναικός. Τελικά το γεγονός αυτό είναι μία μακράιωνη παράδοση της εκκλησίας, η οποία προκύπτει από την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα των μελών και κατά κανένα τρόπο τα μέλη της εκκλησίας, εξ αιτίας του γεγονότος αυτού δε σημαίνει πως δεν είναι ομότιμα και ισότιμα.

Τελικά αν η Ορθόδοξη Εκκλησία δίνει το ειδικό χρίσμα της ιεροσύνης στους άνδρες, αυτό δε συμβαίνει διότι υποτιμά το γυναικείο φύλλο ή γιατί θέλει να συντηρήσει μία ανισότητα, αλλά γιατί είναι απόλυτος ο σεβασμός και η πιστότητα στην αλήθεια του ανθρώπου και της φύσης του -η σωτηρία η ίδια- που δεν είναι άσχετη με την πραγματικότητα της φύσης του ανθρώπου και της διακριτότητας του ρόλου των δύο φύλων. Η εκκλησία δηλαδή, η κοινωνία των λογικών όντων, με τη συμπληρωματική λειτουργία των χαρισμάτων, θέλει να παραμείνει πιστή στη φύση και τη διαφορότητα των ενεργειών της φύσης, την ίδια τελικά τη διάκριση των ιερατικών ρόλων του άνδρα και τη γυναίκας. Αυτή δε η διάκριση σώζει από κάθε συμβατική εξομίωση τις απεριόριστες προσωπικές δυνατότητες της αληθινής θηλυκότητας και του αληθινού ανδρισμού. Ο άνδρας λοιπόν ποιεί τα μυστήρια της εκκλησίας και η γυναίκα το επίσης μέγα μυστήριο της δημιουργίας της ζωής. Ιξού και η Παναγία η βρεφοκρατούσα στην Ορθόδοξη αγιογραφία εικονίζεται ως θρόνος της Θεότητας με αποτέλεσμα ο Ορθόδοξος πιστός να την βλέπει ως την κατεξοχήν ιερούργό της σωτηρίας του ανθρώπου και του κόσμου.»

Orthodoxwiki, Ιεροσύνη: Οι γυναίκες. Ανάκτηση από:

<https://el.orthodoxwiki.org/%CE%99%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7#.CE.9F.CE.B9 .CE.B3.CF.85.CE.BD.CE.B1.CE.AF.CE.BA.CE.B5.CF.82> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ορθόδοξη Εκκλησία και χειροτονία γυναικών

«[...] Δείγματα ἄλλωστε χειροτονίας διακονισσῶν ἔχομε καί εἰς τήν ἐποχήν μας εἰς ἑλληνικά μοναστήρια. Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος ἐχειροτόνησε διακονίσσας, ἀλλά καί ἄλλοι μεταγενέστεροι.

Εἰς Ἱεράν Μονήν τῆς ἐπαρχίας μου ὑπῆρξε Ἥγουμένη, ἡ ὁποία εἶχε χειροτονηθεῖ διακόνισσα ὑπό τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσσοστόμου Παπαδοπούλου, δέν ἤσκησε ὅμως, ἐξ'

δσων γνωρίζω, τὰ διακονικά της καθήκοντα.

Αυτήν τήν νοσταλγίαν πρὸς ἀναζωπύρησιν τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν ἐπρόκειτο νὰ θεραπεύσῃ καὶ ἡ Σχολή Διακονισσῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία περιῆλθεν τελικῶς εἰς τὸ Κράτος καὶ ἐξελίχθη εἰς ἀπλὴν Σχολὴν Κοινωνικῶν Λειτουργιῶν.

Χρῆζει σοβαρᾶς μελέτης τὸ θέμα. Δέν πρέπει νὰ παρέρχεται ἀσκόπως ὁ καιρὸς, ἀλλὰ οὔτε ὠφελεῖ ἄκριτος βία καὶ σπουδή.

Πρέπει νὰ παρασκευασθῇ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸ ἔδαφος τῶν ψυχῶν, μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Δέν πρέπει νὰ ἀγνοηθοῦν ἡ σύγχρονος κοινωνικὴ καὶ πολιτισμικὴ πραγματικότης καὶ αἱ σημεριναὶ ἀνάγκαι καὶ προοπτικαὶ τοῦ γυναικείου φύλου. Πρέπει μετὰ τῆς σοφῆς διακρίσεως νὰ ἐρευνηθοῦν αἱ προϋποθέσεις, προεκτάσεις καὶ παράμετροι τοῦ θέματος.»

Μητροπολίτου Χαλκίδος Χρυσοστόμου, «*Ο ρόλος των γυναικῶν εἰς τὸν ὅλον οργανισμόν της Ἐκκλησίας. Αναβίωσις τοῦ θεσμοῦ των διακονισσῶν*», Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 2004. Ανακτῆθηκε ἀπὸ:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/eisigiseis/chrysostomos_october_2004_7.htm (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Η προβληματικὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τις διακόνισσες καὶ τὴν χειροτονία των γυναικῶν

«Ἡ σχετικὴ προβληματικὴ στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία προέκυψε ὡς: 1. Ἀπάντηση στὴν ἀποψη, πὼς ἡ ἀπαγόρευση τῆς χειροτονίας των γυναικῶν δὲν ἔχει βιβλικὴ καὶ δογματικὴ θεμελίωση. 2. Ἀντίδραση στὴ χειροτονία γυναικῶν σὲ ἄλλες χριστιανικὲς Ὁμολογίες. 3. Ἀποσαφήνιση τῆς ἐπίσημης θέσης τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Πάπας Παῦλος ΣΤ' (1975):

Οἱ «θεμελιώδεις λόγοι» τῆς μὴ χειροτονίας των γυναικῶν: 1. Το παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπέλεξε τοὺς Ἀποστόλους μονάχα μετὰξὺ ἀνδρῶν. 2. Ἡ διαρκὴς πράξις τῆς Ἐκκλησίας. 3.

Ἡ ἰσχύουσα ἐπίσημη διδασκαλία.

Διακήρυξη *Inter insigniores* (1976): 1. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ποτέ δὲν χειροτόνησε γυναῖκες ὡς πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους, μένοντας πιστὴ στὸ «κανονιστικὸ» παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν πράξις των Ἀποστόλων. 2. Ἡ ἀνδρική ἱερωσύνη ἀνήκει στὴν ἀμετάβλητη οὐσία τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης καὶ ὄχι στὰ μεταβλητὰ στοιχεῖα τῆς. 3. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι τὸ ἱερατικὸ ὑπόδειγμα ποῦ ἀκολουθεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα. Ὁ ἱερέας/εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ οφείλει νὰ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, διαφορετικὰ καταργεῖται ἡ συμβολικὴ-ἀντιπροσωπευτικὴ ἰσχὺς τῆς ἱερωσύνης. 4. Ἡ ἱερωσύνη δὲν εἶναι δικαίωμα, ἀλλὰ δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ἀφορὰ τὴν πίστη καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἀνόμοια ἀπὸ τὴ συζήτηση γιὰ τὰ δικαιώματα των γυναικῶν.

Ἀποστολικὴ Ἐπιστολὴ *Ordinatio Sacerdotalis* τοῦ Ἰωάννη Παύλου Β' (1994): - Στὴ δυτικὴ καὶ ἀνατολικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τηρεῖται ἀδιαλείπτως ἡ ἀποκλειστικὴ ἱερωσύνη των ἀνδρῶν.

- Στὴν ἐπιλογή των Ἀποστόλων ὁ Χριστὸς δὲν ἐδράσε δεσμευόμενος ἀπὸ τις κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς συνθήκες, ἀλλὰ με ἐλεύθερο καὶ κυρίαρχο τρόπο. - Ἡ μὴ χειροτονία των γυναικῶν θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὀριστικὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς πιστοὺς.

J. Ratzinger : Ὀριστικὴ δογματικὴ ἀλήθεια καὶ διδασκαλία με ἀλάθητο καὶ ἀνέκκλητο κύρος, διότι συνδέεται με τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἀλήθεια (Γραφή, Παράδοση).

Πάπας Φραγκίσκος Α': - Πρέπει ν' ἀναπτυχθεῖ μὴ θεολογία των γυναικῶν. - Ἡ Θεοτόκος ἦταν

σημαντικότερη από τους Αποστόλους. Η γυναίκα στην Εκκλησία είναι πιο σημαντική από τους επισκόπους και τους ιερείς. - Η γυναικεία ιδιοφυΐα είναι απαραίτητη στους χώρους όπου λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις και ασκείται η εξουσία στην Εκκλησία. - Όποιος μιλά για γυναίκες καρδινάλιους υποφέρει από κληρικαλισμό. - Η μητρότητα είναι ένας πλούτος για τον τρόπο με τον οποίο υπάρχει η γυναίκα. Καλώντας τη γυναίκα στη μητρότητα, ο Θεός της ανέθεσε μ' έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο την ανθρωπινή ύπαρξη. - Ο κίνδυνος από τη χειραφέτηση που απογυμνώνει τη γυναίκα από τα γνωρίσματά της.»

Κεραμιδάς Δ., *Η προβληματική της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας για τις διακόνισσες και την χειροτονία των γυναικών*, Περίληψη εισήγησης στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015. Ανακτήθηκε από:

http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/keramidas_abstract.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ο Πάπας Φραγκίσκος για τη χειροτονία των γυναικών

«104. Οι διεκδικήσεις των νομίμων δικαιωμάτων των γυναικών, ξεκινώντας από τη σταθερή πεποίθηση ότι άνδρες και γυναίκες έχουν την ίδια αξιοπρέπεια, θέτουν στην Εκκλησία βαθιά ερωτήματα που την προκαλούν και τα οποία δεν μπορούν επιφανειακά να παραβλεφθούν.

Η ιεροσύνη, που είναι αποκλειστικότητα των ανδρών, ως σημείο του Χριστού Νυμφίου, που παραδίδεται στην Ευχαριστία, είναι ένα ζήτημα που δεν τίθεται σε αμφισβήτηση. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι όταν μιλάμε για ιερατική εξουσία «βρισκόμαστε στο επίπεδο του λειτουργήματος, και όχι της αξιοπρέπειας και της αγιότητας». Η διακονηματική ιεροσύνη είναι ένα από τα μέσα που ο Ιησούς χρησιμοποιεί για την υπηρεσία του λαού του, αλλά η μεγάλη αξιοπρέπεια προέρχεται από το Βάπτισμα, που είναι προσιτό σε όλους.

Η παρομοίωση του ιερέα με τον Χριστό Κεφαλή - δηλαδή, ως κύρια πηγή της χάρης- δεν συνεπάγεται μια εξύψωση που τον τοποθετεί στη κορυφή όλων των άλλων. Στην Εκκλησία, τα λειτουργήματα «δεν οδηγούν στην ανωτερότητα των μεν προς τους δε». Πράγματι, μια γυναίκα, η αιειπάρθενος Μαρία, είναι πιο σημαντική από τους Επισκόπους. Ακόμα και όταν το λειτουργήμα της διακονηματικής ιεροσύνης θεωρείται «ιεραρχικό», πρέπει να έχουμε καλά υπόψη ότι αυτή «προορίζεται ολοκληρωτικά στην αγιότητα των μελών του Χριστού». Το κλειδί και η βάση του δεν είναι η εξουσία, υπό την έννοια της κυριαρχίας, αλλά η εξουσία να τελεί το μυστήριο της Ευχαριστίας. Από εδώ πηγάζει η εξουσία του, που είναι πάντοτε μια υπηρεσία προς τον λαό. Εδώ αναδεικνύεται μια μεγάλη πρόκληση για ένα πιθανό ρόλο της γυναίκας στις σημαντικές αποφάσεις που παίρνονται στους διάφορους χώρους της Εκκλησίας.»

“Περικοπές από την Παραίνεση: “Η Χαρά του Ευαγγελίου””, *Ενοριακές Καμπάνες*, τχ. 816, 2-5-14, σ. 1. Ανακτήθηκε από: http://ek.cen.gr/enoriakes%202014/EK_816.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Συρο-ορθόδοξη (μονοφυσιτική) Εκκλησία: χειροτονία των γυναικών

«Στη σύγχρονη ποιμαντική πρακτική τώρα η Συρο-ορθόδοξη Εκκλησία στα πλαίσια μιας λειτουργικής αναγέννησης και ενεργότερης συμμετοχής του λαϊκού και γυναικείου στοιχείου στη θεία λατρεία έχει επιχειρήσει μια αναβίωση του θεσμού των διακονισσών, χωρίς ωστόσο την επιστροφή στο λειτουργικό χαρακτήρα, που φαίνεται να είχε κατά την αρχαιότητα. Οι σύγχρονες διακόνισσες της Συρο-Ορθόδοξης Εκκλησίας χειροθετούνται εκτός ιερού βήματος από τον επίσκοπο, δεν έχουν κάποιον ηλικιακό περιορισμό, φέρουν μπλε ένδυμα και λευκό κάλυμμα κεφαλής και προορίζονται να αποτελέσουν μέλη του γυναικείου χορού, ως ψάλτριες κατά τη διάρκεια των ιερών ακολουθιών.»

Κουρεμένος Ν, *Ο θεσμός των Διακονισσών στις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες: Πηγές, Ιστορική Εξέλιξη και Σύγχρονη Πραγματικότητα*, Εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 5. Ανακτήθηκε από:
http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/34._kouremenos_full_text.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ασσυριανή Εκκλησία: χειροτονία των γυναικών

«(Στη) πνευματική παράδοση της Ασσυριανής Εκκλησίας γίνεται σαφές ότι ο θεσμός των διακονισσών υπήρξε άμεσα συνδεδεμένος με το χώρο της άσκησης και της αφιερωματικής ζωής και ο κύριος ρόλος της λειτουργικής δραστηριότητάς τους περιστρεφόταν γύρω από τη βάπτιση των ενηλίκων γυναικών. Σε ότι αφορά τον τρόπο με τον οποίο καθίσταντο από τον επίσκοπο διακόνισσες η συριακή χειρόγραφη παράδοση διασώζει μια ομάδα λειτουργικών χειρογράφων, τα οποία χρονολογούνται στα μέσα του 16ου αι. και περιλαμβάνουν την ακολουθία χειροτονίας διακόνισσας.»

Κουρεμένος Ν, *Ο θεσμός των Διακονισσών στις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες: Πηγές, Ιστορική Εξέλιξη και Σύγχρονη Πραγματικότητα*, εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 6. Ανακτήθηκε από:
http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/34._kouremenos_full_text.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Συριακή παράδοση: χειροτονία των γυναικών

«(Σ)το θεσμό και τον ρόλο των διακονισσών στη συριακή παράδοση μπορούμε να επισημάνουμε: (i) την ύπαρξη του θεσμού ήδη κατά την πρώιμη περίοδο, όπου φαίνεται ότι η διακονία τους κατείχε λειτουργικό και μυστηριακό χαρακτήρα, (ii) τη σταδιακή προσπάθεια μετριασμού και υποβίβασης του λειτουργήματος των διακονισσών και τον περιορισμό του ρόλου και των καθηκόντων τους με την πάροδο των αιώνων και (iii) τη σύνδεση των διακονισσών με την

ασκητική ζωή και το γυναικείο μοναχισμό.»

Κουρεμένος Ν, *Ο θεσμός των Διακονισσών στις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες: Πηγές, Ιστορική Εξέλιξη και Σύγχρονη Πραγματικότητα*, εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 7. Ανακτήθηκε από:

http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/34._kouremenos_full_text.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Κοπτική Εκκλησία: χειροτονία των γυναικών

«Από την [...] παράθεση των πηγών του πνευματικού βίου της κοπτικής εκκλησίας δεν μπορούμε να εξαγάγουμε με βεβαιότητα την ύπαρξη διακονισσών στην εκκλησία της Αιγύπτου. [...] Φαίνεται ότι η κινητικότητα που καταγράφηκε από τα μέσα 20ου αι. σε οικουμενικό επίπεδο για την αναβίωση του θεσμού των διακονισσών δεν άφησε ανεπηρέαστη και την πρακτική της Κοπτικής Εκκλησίας. Η αναβίωση του θεσμού των διακονισσών πιστώνεται αναμφίβολα στον [...] πατριάρχη Σενούντα Γ', ο οποίος από το 1981 και εξής χειροθέτησε μεγάλο αριθμό διακονισσών, πρακτική που υιοθετήθηκε με ενθουσιασμό και από τους άλλους επισκόπους της Κοπτικής Εκκλησίας, τόσο στην Αίγυπτο όσο και στη διασπορά. Ο ρόλος των διακονισσών στη σύγχρονη Κοπτική Εκκλησία αποτελεί ένα συνδυασμό της αφιέρωσης με την προσφορά στη χριστιανική κοινότητα, σε αντιδιαστολή με το γυναικείο μοναχισμό, όπου η αφιέρωση συνδυάζεται αποκλειστικά με την προσευχή και τη νύψη. Πρότυπο της αναβίωσης υπήρξαν μάλλον τα ρωμαιοκαθολικά γυναικεία ιεραποστολικά τάγματα που δραστηριοποιούνταν στην Αίγυπτο, παρά η αρχαία εκκλησιαστική συνήθεια. Η ολοκληρωτική αφιέρωση της διακόνισσας επιβάλλει να είναι άγαμη ή χήρα ενώ έχει τη δυνατότητα να διαμένει σε μικρό διαμέρισμα στο ίδιο χώρο με άλλες διακόνισσες της περιοχής της. Η ποιμαντική συμβουλευτική σε ιδιαίτερες πληθυσμιακές ομάδες, όπως εργαζόμενες μητέρες, νέες κοπέλες, φοιτήτριες, η συνεισφορά στο κατηχητικό έργο των ενοριών καθώς και η εκδοτική δραστηριότητα με συγγραφή, μετάφραση και εκτύπωση ποιμαντικού υλικού αποτελούν κάποιους από τους τομείς στους οποίους οι διακόνισσες έχουν αφιερώσει τη ζωή τους. Η ενδυμασία τους είναι ομοιόμορφη και μάλλον συντηρητική, καθώς φορούν είδος ράσου σε ανοιχτό γκρι χρώμα, καλύπτουν τα μαλλιά τους με αντίστοιχου χρώματος μαντήλι και φέρουν στο στήθος μικρό ξύλινο σταυρό. Σημαντική είναι η επιμέλεια την οποία επέδειξε η διοίκηση της Κοπτικής Εκκλησίας για την κανονική εξάρτηση και των έλεγχο των διακονισσών από τον οικείο επίσκοπο. Με τον Κώδικα για τις Χειροθετημένες Διακόνισσες του 1992 ο Σενούντα Γ' περιέγραψε το κανονιστικό πλαίσιο ύπαρξης και δράσης των διακονισσών εντός της Κοπτικής Εκκλησίας. Σύμφωνα μ' αυτόν η υποψήφια διακόνισσα πρέπει να είναι μεταξύ 25 και 30 χρόνων, να έχει πτυχίο ανώτατης σχολής και να περάσει ένα στάδιο δοκιμασίας 3 έως 5 χρόνων μέχρι της οριστική ένταξή της στην αδελφότητα των διακονισσών, που διατηρεί κάθε Κοπτική επισκοπή. Ο αριθμός των διακονισσών στην Κοπτική Εκκλησία ανέρχεται σήμερα περίπου στις 400.»

Κουρεμένος Ν, *Ο θεσμός των Διακονισσών στις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες: Πηγές, Ιστορική Εξέλιξη και Σύγχρονη Πραγματικότητα*, εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 9. Ανακτήθηκε από:

ΕΔ: Β.3.

* * *

Αγγλικανική Εκκλησία: χειροτονία των γυναικών

«Το 1944 ο αγγλικανικός επίσκοπος του Hong Kong ονόμασε επίσκοπο μία γυναίκα, οι αρχιεπίσκοποι του York και Canterbery αντέδρασαν άμεσα καταδικάζοντας και τους δύο. Τα πράγματα όμως αλλάζουν ριζικά στη δεκαετία του '70. Το 1971 ένας αγγλικανός επίσκοπος του Hong Kong και πάλι θα προβεί στη χειροτονία τριών γυναικών, έχοντας αυτή τη φορά την έγκριση της συνόδου του και χωρίς να συναντήσει αντιδράσεις από τους δύο άγγλους αρχιεπισκόπους. Το 1975 η αγγλικανική Εκκλησία του Καναδά αποδέχεται τη χειροτονία των γυναικών. Οι χειροτονίες γενικεύονται στην επισκοπελιανή Εκκλησία των Η.Π.Α. [...] Το 1988 στη 12^η Συνδιάσκεψη του Lambeth, το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών αποβαίνει πρόβλημα ενότητας για την ίδια την αγγλικανική Κοινωνία. Ενώ το 1948 η Συνδιάσκεψη του Lambeth καταδικάζε τη χειροτονία των γυναικών, τώρα την αποδέχθηκε. [...] η Συνδιάσκεψη του Lambeth συζήτησε και αποδέχθηκε τη δυνατότητα χειροτονίας των γυναικών και στο βαθμό του επισκόπου, αφήνοντας την ευθύνη στις τοπικές αγγλικανικές εκκλησίες. Οι εκρηκτικές δηλώσεις του επισκόπου του Λονδίνου ότι θα ζητήσει να συνδεθεί με μία από τις τοπικές ορθόδοξες Εκκλησίες ή την Ρωμαιοκαθολική, οι θέσεις των αφρικανών επισκόπων για τη χειροτονία των γυναικών «ως αποδιοπομπαίο τράγο μιας άρρωστης κοινωνίας» ή ως «σατανική» ενέργεια, αναστάτωσαν αλλά δεν επέδρασαν στους τελικούς προσανατολισμούς της Συνδιάσκεψης. Η άνοδος των γυναικών σε επισκοπικούς θρόνους μεγάλωσε την απόσταση που χωρίζει τους συντηρητικούς αγγλικανούς από τους λεγόμενους προοδευτικούς. Έτσι, ένα τμήμα της αγγλικανικής ένωσης όχι μόνο δεν αναγνωρίζει τις χειροτονίες αυτές αλλά ασφαλώς ούτε και τις χειροτονίες ανδρών από τις γυναίκες επισκόπους.»

Γιαγκάζογλου Σ., *Φεμινιστική θεολογία και χειροτονία των γυναικών. Μια εκκοσμικευμένη εκκλησιολογία*; 2004, σ. 1-3. (το πρωτότυπο άρθρο στο: *ΑΝΑΛΟΓΙΟΝ*, τ.4, 2003, σσ. 112-131. Το ίδιο άρθρο στο: *Φύλο και Θρησκεία*, Ίνδικτος 2004, pp. 243-271). Ανακτήθηκε από: <http://users.sch.gr/polstrantz/feminismos.doc> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Αγγλικανική Εκκλησία και χειροτονία γυναικών επισκόπων: απόφαση Γενικής Συνόδου

«Η Αγγλικανική Εκκλησία ενέκρινε και τυπικά τη Δευτέρα τη χειροτόνηση γυναικών επισκόπων, μεταρρύθμιση η οποία θεωρείται ιστορικής σημασίας. Η τροποποίηση των εκκλησιαστικών κανόνων εγκρίθηκε με ανάταση χειρών κατά τη Γενική Σύνοδο της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Οι πρώτες γυναίκες επίσκοποι αναμένεται να χειροτονηθούν μέσα στο 2015. Οι πρώτες γυναίκες ιερείς είχαν χειροτονηθεί το 1994, αλλά μέχρι σήμερα δεν ήταν σε θέση να αναλάβουν ανώτερους ρόλους. Παρόλα αυτά, εξακολουθούν να υπάρχουν διχόνοιες στους κόλπους των Αγγλικανών, ορισμένοι από τους οποίους αισθάνονται ότι η χειροτόνηση γυναικών επισκόπων δεν είναι συνεπής με την πίστη τους. Τον περασμένο Ιούλιο η Γενική Σύνοδος της Αγγλικανικής

Εκκλησίας είχε εγκρίνει το σχέδιο που άναβε το πράσινο φως στις γυναίκες επισκόπους. Για την έγκριση της πρότασης απαιτείτο πλειοψηφία των δύο τρίτων και στα τρία σώματα - Επισκόπους, Κληρικούς και Λαϊκούς - της Γενικής Συνόδου που αριθμεί συνολικά 467 μέλη. Τον Νοέμβριο του 2012 η ίδια πρόταση είχε απορριφθεί μόλις για έξι ψήφους από το σώμα των Λαϊκών. Τον Ιούλιο, όμως, 152 μέλη του σώματος αυτού ψήφισαν υπέρ, 45 την καταψήφισαν και πέντε απείχαν. Στην Ιρλανδία, την Ουαλία και τη Σκωτία επιτρέπεται ήδη να χειροτονούνται γυναίκες επίσκοποι.»

“Γυναίκες επισκόπους αποκτά η Αγγλικανική Εκκλησία”, Εφημερίδα *Τα Νέα*, ηλ. δημοσίευση: 17/11/2014. Ανακτήθηκε από: <http://www.tanea.gr/news/world/article/5180897/gynaiques-episkopouys-apokta-h-agglikianikh-ekklhsia/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Αγγλικανική Εκκλησία και χειροτονία γυναικών επισκόπων: εκλογή

«Και το όνομα αυτής, Λίμπι Λέιν. Πρόκειται για την πρώτη γυναίκα επίσκοπο στην ιστορία της Αγγλικανικής Εκκλησίας, όπως ανακοίνωσε την Τετάρτη η ηγεσία της εκκλησίας. Πριν από έναν μήνα, η εκκλησία είχε ανακοινώσει την απόφασή της να χειροτονήσει τις πρώτες γυναίκες επισκόπους. Η Λέιν θα γίνει επίσκοπος του Στόκπορτ. Είναι ιερέας από το 1994, χρονιά που η Αγγλικανική Εκκλησία άρχισε να δέχεται γυναίκες ιερείς. «Είναι μία σπουδαία ημέρα για εμένα και μία ιστορική ημέρα για την εκκλησία», δήλωσε η Λέιν και πρόσθεσε ότι αισθάνεται μεγάλη τιμή και ευγνωμοσύνη για την επιλογή της. Ο βρετανός πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον της έδωσε συγχαρητήρια μέσω Twitter, τονίζοντας ότι «είναι μία ιστορική απόφαση και μία σημαντική ημέρα για την ισότητα των δύο φύλων». Η Λέιν θα χειροτονηθεί στις 26 Ιανουαρίου. Τον περασμένο Ιούλιο, η Γενική Σύνοδος της Εκκλησίας της Αγγλίας που συγκλήθηκε στο Γιορκ, στη βόρεια Αγγλία, τάχθηκε υπέρ μιας μεταρρύθμισης που δίχαζε εδώ και δεκαετίες την Αγγλικανική Εκκλησία, ενώ στη συνέχεια το βρετανικό κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της μεταρρύθμισης. Την πρόταση αυτή προωθούσε ο αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπουρι Τζάστιν Ουέλμπι, ο πνευματικός ηγέτης των 80 εκατομμυρίων Αγγλικανών σε όλο τον κόσμο.»

Ελευθεριάδου Ε., “Ανακοινώθηκε η πρώτη γυναίκα επίσκοπος της Αγγλικανικής Εκκλησίας”, Εφημερίδα *Τα Νέα*, ηλ. δημοσίευση: 17/12/2014. Ανακτήθηκε από: <http://www.tanea.gr/news/world/article/5190993/xeirotoneitai-h-prwth-gynaika-episkopos-ths-agglikianikhs-ekklhsias/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Αγγλικανική Εκκλησία και χειροτονία γυναικών επισκόπων: χειροτονία

«Γυναίκα επίσκοπο απέκτησε για πρώτη φορά η Εκκλησία της Αγγλίας, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των συντηρητικότερων φωνών ενάντια στις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες—φωνές οι οποίες εξέφρασαν την εναντίωσή τους ακόμη και κατά τη διάρκεια της χειροτόνησης της αιδεσιμωτάτου Λίμπι Λέιν. Δύο δεκαετίες αφότου η Εκκλησία επέτρεψε στις γυναίκες να γίνονται ιερείς, η 48χρονη μητέρα δύο παιδιών χειροτονήθηκε επίσκοπος του Στόκπορτ σε τελετή που

έλαβε χώρα στον μητροπολιτικό ναό του Γιορκ, στη Βόρεια Αγγλία. Καθώς ο αρχιεπίσκοπος του Γιορκ, Τζον Σεντάμου, ρώτησε τους συναθροισμένους κατά τη διάρκεια της τελετής εάν η Λέιν πρέπει να χειροτονηθεί επίσκοπος, ακούστηκε ανάμεσα στο πλήθος που έδινε τη συγκατάθεσή του η φωνή ενός άνδρα, ο οποίος φώναξε πως «όχι, δεν το γράφει η Αγία Γραφή». Ο αρχιεπίσκοπος Σεντάμου έθεσε για δεύτερη φορά την ερώτηση στο ακροατήριο, αλλά δεν υπήρξε άλλη διαφωνία με αποτέλεσμα η τελετή να συνεχιστεί ομαλά. Ο αρχιεπίσκοπος του Γιορκ και οι υπόλοιποι παρευρισκόμενοι επίσκοποι ακούμπησαν τη Λέιν και προσευχήθηκαν για εκείνη, ενώ η τελετή έληξε με πολλά χειροκροτήματα για την πρώτη γυναίκα επίσκοπο. Νωρίτερα η Λέιν είχε δηλώσει ότι ελπίζει περισσότερες γυναίκες να κατορθώσουν αυτό που η ίδια κατάφερε. «Εάν ο διορισμός μου ενθαρρύνει ακόμη και μία νεαρή γυναίκα να ανασηκώσει το βλέμμα της και να συνειδητοποιήσει τις δυνατότητές της και ότι το περιβάλλον της δεν πρέπει να καθορίζει το τι είναι εφικτό για εκείνη, τότε θα νιώσω ιδιαίτερη τιμή», είπε η ίδια. Δυστάμενες απόψεις. Η επιλογή της πρώτης γυναίκας επισκόπου ανακοινώθηκε τον Δεκέμβριο και χαιρετίσθηκε ως «ένα βήμα μπροστά» για την ισότητα των φύλων από τον αρχιεπίσκοπο του Καντέρμπουρι, Τζάστιν Γουέλμπι, και από τον Βρετανό πρωθυπουργό, Ντέιβιντ Κάμερον. Μια συντηρητική μειονότητα, ωστόσο, ακόμη υποστηρίζει ότι η Αγία Γραφή προστάζει την ανάληψη της εξουσίας μόνο από άνδρες. Η αγγλικανική κοινότητα διχάζεται σχετικά με τον ρόλο των γυναικών στον κλήρο. Γυναίκες επίσκοποι ήδη υπηρετούν στις ΗΠΑ, στον Καναδά, στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, αλλά σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως της Αφρικής, οι γυναίκες απαγορεύεται να γίνονται ιερείς.»

“Πρώτη γυναίκα Επίσκοπος στην Εκκλησία της Αγγλίας”, Εφημερίδα, *Η Καθημερινή*, ηλ. δημοσίευση: 27/01/2015. Ανακτήθηκε από:

<http://www.kathimerini.gr/801074/article/epikairothta/kosmos/prwth-gynaika-episkopos-sthn-ekklhsia-ths-agglia> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Προτεσταντικές Εκκλησίες και Ομολογίες: χειροτονία των γυναικών

«[...] Το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών στον Προτεσταντικό χώρο είναι μια διαρκής πορεία και θεολογική αναζήτηση. [...] ιστορικά δεν υπήρξε ποτέ «μία» Προτεσταντική θεολογία περί χειροτονίας των γυναικών, όπως και ποτέ δεν υπήρξε μόνο «ένας» Προτεσταντισμός. Αντίθετα, το ζήτημα εμφανίστηκε και εξελίχθηκε με διαφορετική ένταση σε κάθε τόπο, εποχή και ομολογία, με αποτέλεσμα σε ορισμένες εκκλησίες οι γυναίκες να χειροτονούνται από το 19^ο αιώνα, ενώ σε άλλες το ζήτημα να μην έχει καν ανοίξει ακόμα και σήμερα. [...] Έτσι, το ζήτημα καταλήγει να υπερβαίνει τα όρια των διαφόρων ομολογιών, αφού μέσα σε κάθε ομολογιακή παράδοση του Προτεσταντισμού μπορεί να βρει κανείς και εκκλησίες-υπέρμαχους και εκκλησίες-πολέμιους της πρακτικής αυτής. ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος διάκρισης των Προτεσταντικών εκκλησιών στο συγκεκριμένο θέμα είναι με βάση τέσσερις κύριες θεολογικές τάσεις, από την πιο συντηρητική στην πιο φιλελεύθερη: 1) Πατριαρχική θεολογία, 2) Θεολογία της συμπληρωματικότητας, 3) Θεολογία της ισότητας, και 4) Φεμινιστική θεολογία [...] Στην Προτεσταντική εκκλησιολογία, η ιεροσύνη δεν θεωρείται μυστήριο, ούτε υπάρχει διάκριση γενικής και ειδικής ιεροσύνης, αφού θεμελιώδες πιστεύω της Διαμαρτύρησης αποτελεί το δόγμα της ιεροσύνης όλων των πιστών. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο οι λειτουργοί των Διαμαρτυρομένων εκκλησιών δεν ονομάζονται «ιερείς» αλλά «ποιμένες» [...] ως θεματοφύλακες της Αποστολικής διδασχής (όπως

αυτή διατυπώνεται μέσα στην Αγία Γραφή) και ως πνευματικοί ηγέτες του ποιμνίου. Αυτό εξηγεί γιατί ζητήματα όπως το φύλο του σαρκωθέντος Χριστού και των Δώδεκα Αποστόλων δεν αποτελούν τόσο κρίσιμα κριτήρια για το φύλο των λειτουργών της εκκλησίας, όπως συμβαίνει στην Ορθόδοξη θεολογία. [...] Ως εκ τούτου, όταν χειροτονείται κάποια γυναίκα στην Προτεσταντική εκκλησία, η χειροτονία της σημαίνει ότι η εκκλησία της αναθέτει την ποιμανση των μελών της και ότι η πίστη της είναι ίδια με αυτή των Αποστόλων - όχι ότι η ίδια αποτελεί διάδοχό τους, ή ότι η ίδια έχει αποστολική αυθεντία και εξουσία. Ουσιαστικά δηλαδή Ορθόδοξοι και Διαμαρτυρόμενοι, ενώ χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο («χειροτονία»), στην πραγματικότητα το περιεχόμενο αυτού του όρου σε κάθε εκκλησία είναι σημαντικά διαφορετικό, γεγονός που συχνά οδηγεί σε παρερμηνείες στον οικουμενικό διάλογο εάν δεν έχουν προηγηθεί οι αναγκαίες διευκρινίσεις. [...] Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι τις περισσότερες φορές το κρίσιμο ερώτημα για τους Διαμαρτυρόμενους θεολόγους δεν είναι το εάν επιτρέπεται μία γυναίκα να χειροτονηθεί, αλλά εάν επιτρέπεται να κηρύξει στην εκκλησία ή να αναλάβει θέση ηγεσίας (έστω και ως λαϊκή) σε αυτήν. Αυτό απορρέει από την απαγόρευση της Α' Τιμόθεον 2:12, «διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός», κι έτσι για τις περισσότερες Προτεσταντικές εκκλησίες η «γραμμή» τίθεται στη διδασκαλία, όχι στη χειροτονία. Προφανώς εφόσον απαγορεύεται το πρώτο, εξυπακούεται ότι απαγορεύεται και το δεύτερο – ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η σειρά: οι γυναίκες απαγορεύεται να χειροτονούνται *επειδή* απαγορεύεται να διδάσκουν, όχι το αντίστροφο.»

Μπούκης Σ., *Η χειροτονία των γυναικών: η θεολογική προβληματική στις διάφορες Προτεσταντικές Ομολογίες*, Εισήγηση στο Διεθνές συμβατικό και ηλεκτρονικό θεολογικό συνέδριο με θέμα “Διακόνισσες, χειροτονία των γυναικών και Ορθόδοξη θεολογία”, Θεσσαλονίκη, 22-24.1.2015, σ. 1-4. Ανακτήθηκε από:

http://cemes.weebly.com/uploads/2/7/8/8/27884917/36_boukis_protestantismos.pdf (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χειροτονία των γυναικών στον Προτεσταντισμό

«Ο Προτεσταντισμός δέχεται γενικά την ύπαρξη μιας «καθολικής ιεροσύνης» όλων των πιστών. Ωστόσο, ορισμένοι κλάδοι του αποδέχονται το Μυστήριο της Ιεροσύνης, χειροτονώντας άνδρες αλλά και γυναίκες που προΐστανται των τοπικών θρησκευτικών κοινοτήτων τους.»

Καραχάλιας Σ., Μπράτη Π., Πασσάκος Δ., Φίλιας Γ., *Θρησκευτικά Γ' Γυμνασίου. Θέματα από την Ιστορία της Εκκλησίας*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, Δ.Ε. 33. Ανακτήθηκε από:

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C117/510/3333,13447/> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Ο θεολογικός διάλογος με τους Αγγλικανούς: εμπόδιο η χειροτονία των γυναικών

«[...] οί Συνελεύσεις τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς [...] τὸ 1978 στὴν Ἱερά Μονή Πεντέλης τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου γιὰ πρώτη φορά ἐτέθη ἐπίσημως τὸ θέμα τῆς χειροτονίας τῶν

γυναικών και οι Όρθόδοξοι αντέδρασαν σθεναρώς και έτόνισαν: “ Ημεείς οι Όρθόδοξοι δέν δυνάμεθα νά θεωρήσωμεν τάς προτάσεις τών Άγγλικανών, όπως χειροτονήσουν γυναίκες, ώς έν ζήτημα καθαρώς έσωτερικόν, διά τό όποϊον δέν πρέπει νά ένδιαφέρωνται οι Όρθόδοξοι. Έν όνόματι του κοινού Κυρίου ήμών Σωτήρος Ίησοϋ Χριστοϋ ίκετεύωμεν τούς άδελφούς Άγγλικανούς νά μή προχωρήσουν περαιτέρω πρός τήν κατεύθυνσιν αυτήν, ή όποία ήδη διαιρεί τήν Άγγλικανικήν Κοινωνίαν και θά άποτελέση καταστροφικήν άνατροπήν όλων τών έλπίδων μας διά τήν έπίτευξιν ένότητας μεταξύ του Άγγλικανισμοϋ και τής Όρθοδοξίας. Πρόδηλον είναι, ότι άν συνεχίση ό μεταξύ ήμών διάλογος ό χαρακτήρ του θά μεταβληθῆ ριζικώς”. [...] στήν Κωνσταντινούπολη τόν Ιούνιο του 1997. Σ’ αυτήν ό εκπρόσωπος τής Έκκλησίας τής Ελλάδος Έλλογιμ. Καθηγητής κ. Κων. Σκουτέρης, μέ έντολή τής Ίεράς Συνόδου, μετέφερε τήν έντονο άνησυχία τής Έκκλησίας μας γιά τό ζήτημα τής χειροτονίας τών γυναικών στόν βαθμό του Πρεσβυτέρου και του Έπισκόπου, στήν όποία ή Άγγλικανική Έκκλησία είχε προχωρήσει και προοδευτικώς όλοκληρώσει, παρά τίς έσωτερικές διαφωνίες και κλυδωνισμούς. Παρά τίς έπιφυλάξεις τών Όρθοδόξων γιά τόν Διάλογο μέ τούς Άγγλικανούς τόν Φεβρουάριο του 2001, τέσσερα χρόνια μετά τήν Συνέλευση τής Κωνσταντινουπόλεως, συνήλθε στόν Βόλο ή όλομέλεια τής Μικτής Θεολογικής Έπιτροπής και ένέκρινε κοινό κείμενο επί του θέματος “ Έπισκοπή, Έπίσκοπος, Πρωτεΐον”. Ακολούθησε ή Συνέλευση τής Έπιτροπής στήν Άντίς Άμπέμπα τής Αίθιοπίας τόν Φεβρουάριο του 2003, στήν όποία έπροχώρησε περισσότερο ή προετοιμασία του θέματος ‘Ιερωσύνη και Έκκλησία”. Η τελευταία Συνέλευση τής Όλομελείας τής Μικτής Έπιτροπής του Θεολογικού Διαλόγου μεταξύ Όρθοδόξων και Άγγλικανών έγινε τόν Ιούνιο (21-26) του 2004 στό Canterbury τής Άγγλίας και συζήτησε τό θέμα: “Γυναίκες και Άνδρες, Διακονήματα και Έκκλησία”. Τό ζήτημα τής χειροτονίας τών γυναικών ύπῆρξε και πάλι από τά κεντρικά θέματα του Διαλόγου. Η όλοκλήρωση του νέου κειμένου συμφωνίας έχει προγραμματισθῆ γιά τό 2006, άφοϋ προηγηθούν δύο άκόμη Συναντήσεις τής Όλομελείας.

Παρά τό γεγονός ότι έπέρχεται συμφωνία μεταξύ Όρθοδόξων και Άγγλικανών στά περισσότερα ζητήματα του θεματολογίου του Θεολογικού Διαλόγου, ή χειροτονία γυναικών και άλλες έξελίξεις στήν Άγγλικανική Έκκλησία άποτελοϋν άνασταλτικούς παράγοντες και ύψώνουν άνυπέρβλητα έμπόδια στήν πορεία του Διαλόγου σήμερα.»

Μητροπολίτου Αττικής κ. Παντελεήμονος, *Η πορεία των θεολογικών διαλόγων σήμερα, Δ’ Ό Θεολογικός Διάλογος μετά τών Άγγλικανών, 2004*. Ανακτήθηκε από:
<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/eisigiseis/panteleimon october 2004 5.htm> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *

Χειροτονία γυναικών: θέμα διαλόγου Όρθοδόξων και Λουθηρανών

«η ατζέντα των συζητήσεων της 16ης συνάντησης της Ολομέλειας του επίσημου Θεολογικού Διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της Παγκόσμιας Λουθηρανικής Ομοσπονδίας που θα πραγματοποιηθεί στην Ρόδο από τις 29 Απριλίου έως και 5 Μαΐου 2015.

Στην Ρόδο αναμένονται την προσεχή εβδομάδα 16 συμμετέχοντες από τα Πατριαρχία Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας και Μόσχας, τις Εκκλησίες της Αλβανίας, Κύπρου, Αμερικής, Σερβίας, Ελλάδος, Πολωνίας και Τσεχίας ενώ από τους Λουθηρανούς αναμένονται 10 συμμετέχοντες από την Ρουμανία, Αμερική, Νορβηγία, Γερμανία, Αυστραλία, Πολωνία, Γαλλία και Φινλανδία. Τα ονόματα και το αναλυτικό πρόγραμμα δεν έχουν άκόμη γνωστοποιηθεί. Οι εργασίες θα ξεκινήσουν το απόγευμα της 29ης Απριλίου 2015.

Της συνάντησης αναμένεται να προεδρεύσει ο Μητροπολίτης Σασίμων Δρ. Γεννάδιος, Ορθόδοξος Συμπρόεδρος (Οικουμενικό Πατριαρχείο).

Τι θα συζητηθεί

Η Ολομέλεια του 2015, που θα φιλοξενηθεί από την Ορθόδοξη πλευρά, θα ασχοληθεί με τα κείμενα που παρήχθησαν κατά τις συναντήσεις της Προπαρασκευαστικής Επιτροπής του Λονδίνου (2012), του Σιμπίου Ρουμανίας (2013) και του Ταλλίν (2014) σχετικά με το θέμα του Μυστηρίου της Ιερωσύνης και πιο συγκεκριμένα: α) τα λειτουργικά κείμενα και το τυπικό της χειροτονίας στην Ορθόδοξη και τη Λουθηρανική Παράδοση και β) η Λουθηρανική αντίληψη για την χειροτονία των γυναικών και η Ορθόδοξη κατανόηση για τον ρόλο και τη θέση της γυναίκας στην Εκκλησία και το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών στον Ορθόδοξο κόσμο.»

Ντόκου Π., Συνέδριο διαλόγου Ορθοδόξων-Λουθηρανών στη Ρόδο, (23-4-2015). Ανακτήθηκε από: <http://www.amen.gr/article/synedrio-dialogou-orthodokson-louthiranon-sti-rodo> (15-7-16).

ΕΔ: Β.3.

* * *